

“Скритата” икономика в България

(БИЗНЕС-СЕКТОР)

Април 2004г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	3
ОСНОВНИ ЦЕЛИ НА ПРОЕКТА	4
ИНДЕКСИ ЗА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА	5
I. ОСНОВНИ НАБЛЮДЕНИЯ	6
II. ОСНОВНИ ОБЩЕСТВЕНИ ПРОБЛЕМИ И ПРЕЧКИ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА БИЗНЕСА	7
1. <i>Най-важните проблеми на страната</i>	7
2. <i>Пречки пред дейността и развитието на бизнеса</i>	8
3. <i>Удовлетвореност от качеството на законите и административните изисквания към бизнеса</i>	9
4. <i>Удовлетвореност от качеството на публичните услуги, свързани с дейността на бизнеса в България</i>	10
5. <i>Предварително информизиране на бизнеса за промените в законодателството</i>	11
III. ОБЩА ОЦЕНКА НА РАЗМЕРА НА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА	13
1. <i>Обща оценка на дела на “скритата” икономика</i>	13
2. <i>Оценка на дела на “скритата” икономика в бранша</i>	14
3. <i>Оценка на дела на “скритата” икономика във фирмата</i>	15
4. <i>Мерки за ограничаване на “скритата” икономика в страната</i>	16
IV. ПРОЯВИ НА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА	17
1. <i>Трудови отношения</i>	17
2. <i>“Скрити” обороти</i>	19
3. <i>Преразпределение</i>	25
ПРИЛОЖЕНИЕ 1. СТОЙНОСТИ НА ИНДЕКСИТЕ ЗА “СКРИТА” ИКОНОМИКА	26
ПРИЛОЖЕНИЕ 2. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО ТИП НА ИЗСЛЕДВАНИТЕ ФИРМИ	27

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Изводка

Изследването на бизнес-сектора през м. април обхваща 478 фирми в цялата страна.

Метод на изследването

Методът на изследване е персонално стандартизирано интервю.

Полева работа

Полевата работа беше извършена в периода: 30 март – 20 април 2004г.

ОСНОВНИ ЦЕЛИ НА ПРОЕКТА

- Основната цел на изследователския проект е провеждането на *систематичен мониторинг на размера и динамиката на “скритата” икономика в България (МСИ)*.
- Проектът предвижда да бъдат провеждани серия от представителни изследвания на *пълнолетното население на страната и бизнес-сектора*. Това позволява не само да бъде следена динамиката на проблема, но и да бъде събрана надеждна информация за различията в нагласите на *населението и бизнесмените* към проявите и причините за разпространението на “скритата” икономика в страната.
- Резултатите от *Мониторинга на “скритата” икономика (МСИ)* включват:
 - ✓ *Годишен доклад за оценка на “скритата” икономика в България*. Той ще представя обобщените резултати от всички изследвания през годината и ще показва развитието на проблема и измененията в сивия сектор на икономиката.
 - ✓ *Система от индекси за проследяване размера и динамиката на “скритата” икономика*. Разработена е система от синтетични индикатори, която обединява в себе си различни аспекти на “скритата” икономика и позволява да се следи динамиката и промените в размера и характеристиките ѝ.

ИНДЕКСИ ЗА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА

- Индексите за “скритата” икономика са основен продукт на *Мониторинга на размера и динамиката на “скритата” икономика в България (МСИ)*, който социологическа агенция “Витоша рисърч” започна да провежда през 2002 г. Стойностите на индексите се актуализират периодично.
- Индексите за “скритата” икономика приемат стойности от 0 до 10.
- Колкото стойността на индексите е по-близка до 10, толкова по-негативни са оценките за размера и проявите на “скритата” икономика в страната.
- Индексите, чиято числова стойност клони към 0, са индикатор за ниско ниво на “скрита” икономика.
- Индексите за “скритата” икономика са групирани в следните категории:
 - I. Обща оценка на размера на “скритата” икономика;***
 - II. Специфични прояви на “скритата” икономика:***
 - 1. Трудови отношения;*
 - 2. “Скрити” обороти;*
 - 3. Преразпределение.*
- Стойностите на индексите на “скритата” икономика са представени в Приложение 1.

I. ОСНОВНИ НАБЛЮДЕНИЯ

- ✓ Проведеното през април 2004г. четвърто поред изследване за размера и проявите на „скритата“ икономика в България показва, че се наблюдава известно отстъпление от регистрирания досега напредък в ограничаването на „скритата“ икономика. Спойностите на почти всички индекси, измерващи различните ѝ проявления, бележат по-малко или по-значително повишение в сравнение с предходното изследване.
- ✓ Данните показват, че има известно редуциране на ефекта от въведените правителствени мерки. За стабилизиране на резултатите и постигане на по-нататъшен напредък е необходимо да се имат предвид причините за възникването на една или друга практика в “сивия сектор”. Ако просто се въвеждат принудителни мерки, без да се отчита спецификата на проблема, има риск да се получи “преливане” от една към друга форма на “скрита” дейност. Това ясно се вижда от увеличаването на дела на фирмите, *неиздаващи данъчни документи и практикуващи „източване” на ДДС.*
- ✓ Административната „преса” върху бизнеса, целяща „изсветляване” на икономиката, има и друг, по-скоро негативен ефект. Разликите в поведението на различните по големина фирми се задълбочават, като разделителната линия минава не просто между малки и големи фирми, а между **най-големите компании и всички останали**. Докато големите и най-големите компании успяват да се справят със завишените административни изисквания и контрол, останалите са изправени пред избора или да прекратят своята дейност, или да я продължат с цената на високорисково поведение „на ръба на закона”. Има опасност тази „високорискова” ситуация за малките фирми да се отрази пряко както върху наетите в тях служители, така и върху равнището на безработица в страната. При съществуващите условия за предприемаческа дейност в страната, разходите на фирмите за покриване на всички изисквания към тях надвишават значително тези за “укриването” им.
- ✓ Въпреки лекото покачване на удовлетвореността на бизнесмените от *политиката на правителството и законите, които регулират дейността му*, все още като правило бизнесът не е търсен като партньор при разработването на новите нормативни разпоредби. Това създава усещането за продължаващо противопоставяне “държава-бизнес”. Все още слабо се използват възможностите за открито лобиране и публично защитаване на определени бизнес-интереси. Трайно ограничаване на “сивия” сектор може да има едва когато държавата приеме ролята на равноправен партньор на бизнеса и изгражда стратегиите си в сътрудничество с него.
- ✓ Като цяло делът на “скритата” икономика в страната продължава да е висок. След регистрираното при предходното изследване изместване на оценките към по-ниски нива, резултатите от април 2004г. демонстрират връщане към ситуацията отпреди една година. Най-разпространени са мненията, че „скритата” икономика в страната е между 26 и 50%. Тези оценки силно се влияят от степента на близост на респондентите до оценяваната област. Например, отговорите, *че няма „скрита” икономика се увеличават драстично – от 1,2% общо за страната, през 7,3% за бранша, за да достигнат до 75,5% за собствената фирма.*
- ✓ Мерките за ограничаването на явлението, които бизнесмените посочват и които дават информация и за причините за широкото ѝ разпространение, запазват подредбата си от началото на 2003г. Това говори също за липса на съществена промяна в бизнес-средата през изследвания период. Сред основните причини за “сивотата” на българския бизнес продължават да се посочват *корупцията, високите данъци и недостатъчно строгият граничен, митнически и данъчен контрол.*

II. ОСНОВНИ ОБЩЕСТВЕНИ ПРОБЛЕМИ И ПРЕЧКИ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА БИЗНЕСА

1. Най-важните проблеми на страната

За целия период на провеждане на мониторинга от края на 2002г. до април 2004г. *корупцията* неизменно се посочва от представителите на бизнеса като проблем номер едно на страната. В сравнение с ноември 2003г. тя дори увеличава относителната си тежест.

Неблагоприятните условия за развитие на бизнес в страната губят остротата си като проблем и отстъпват пред *ниския жизнен стандарт на населението*.

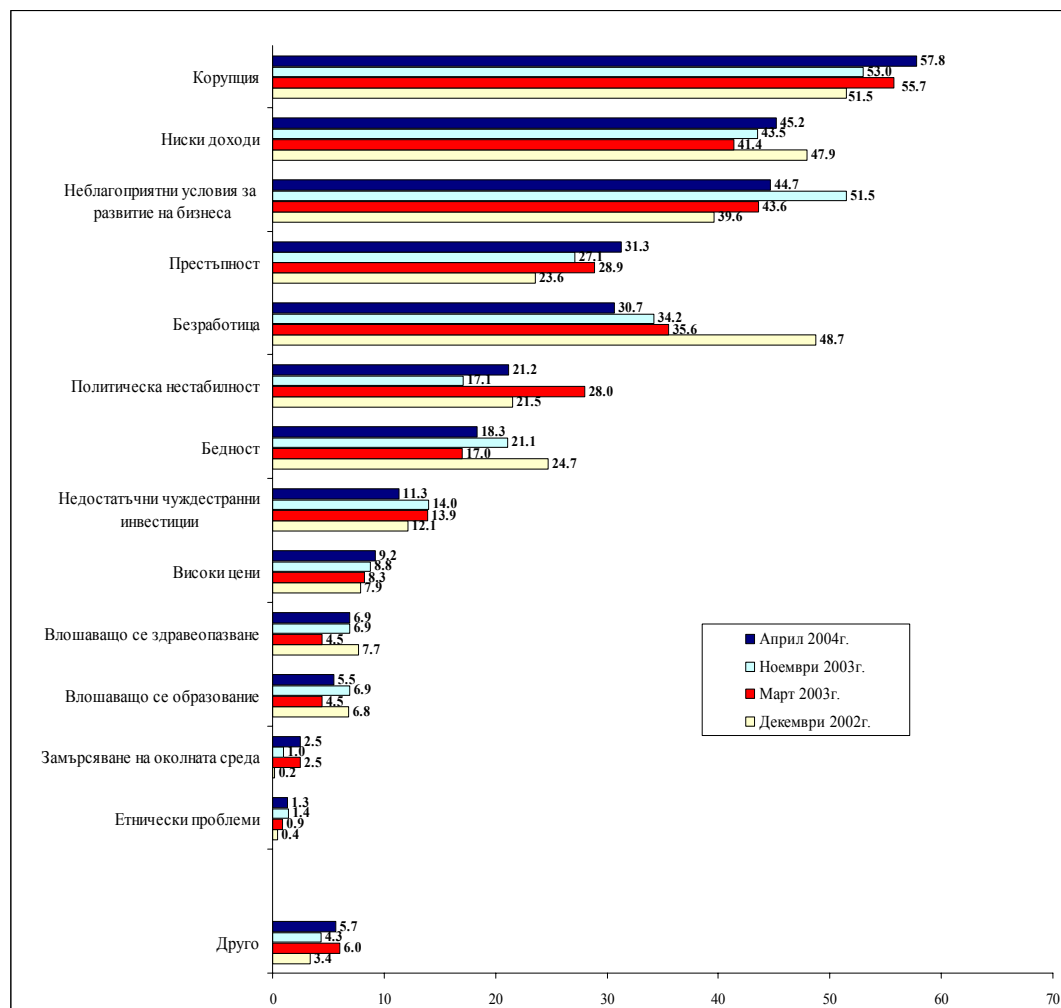
През изследвания период намаляват трайно значимостта на *безработицата* и *бедността*. За сметка на това се повишава относителната тежест на *престъпността* (Графика 1).

Важността на проблемите се влияе до голяма степен от размера на изследваните фирми. За малките и средни фирми (с персонал до 50 човека) най-належащи за решаване продължават да са *неблагоприятните условия за развитие на бизнеса* и социалните проблеми като *ниски доходи*, *бедност*, *безработица*. (Приложение 2, Таблица 2)

За разлика от тях, фирмите с над 50 души персонал са по-загрижени за развитието на *макро-икономическата обстановка в страната*, *наличието на чуждестранни инвестиции* и *политическата стабилност*.

Независимо от размера на изследваните фирми обаче, всички те са единодушни, че корупцията продължава да е най-големият проблем пред страната.

ГРАФИКА 1 Най-важните проблеми, пред които е изправена страната (%)

База: Всички респонденти (XII'02: N=530, III'03: N=447; XI'03: N=421; IV'04: N=476)

2. ПРЕЧКИ ПРЕД ДЕЙНОСТТА И РАЗВИТИЕТО НА БИЗНЕСА

И при проблемите, засягащи дейността на самите фирми, подредбата на най-важните пречки остава същата.

Нелоялната конкуренция продължава да се определя като най-сериозната бариера пред развитието на бизнеса у нас (Таблица 1).

Тя е следвана от *размера на данъците и престъпността*, чиито стойности бележат известно понижение.

В сравнение с ноември 2003г. основната разделителна линия не е между различните видове пречки пред бизнеса, а между различните по големина фирми. Почти всички проблеми имат неколкостранно по-малка тежест за фирмите с персонал над 50 и особено за тези над 100 души. **Като цяло, малките и средни компании изпитват много по-големи трудности както при стартиране, така и при осъществяване на бизнес-дейността си.**

Различните по големина фирми определят като най-съществени различен вид пречки. За най-малките фирми с персонал до 10 души най-голям проблем се явяват *правилата и процедурите при откриване на фирма*. За средните по големина компании (до 50 човека) – *работата на централната администрация*. При фирмите с персонал от 51 до 100 души основен проблем е *корупцията сред контрагентите по веригата*, а за тези с персонал над 100 души – *правилата и процедурите при наемане и уволнение на работници и служители* (Приложение 2, Таблица 5).

ТАБЛИЦА 1 ПРЕЧКИ ПРЕД ДЕЙНОСТТА И РАЗВИТИЕТО НА БИЗНЕСА

Голям проблем	Декември 2002г.	Март 2003г.	Ноември 2003г.	Април 2004г.
Нелоялната/ незаконната конкуренция	57,4	52,6	52,3	47,1
Размерът на данъците*	32,5	41,8	49,2	43,7
Престъпността	52,5	45,2	43,2	39,7
Процедурите при издаване на разрешителни и лицензи	41,1	40,7	41,6	38,9
Достъпът до финансиране за бизнес-дейности**	49,6	39,6	40,6	34,3
Корупцията сред административните служители	39,6	38,5	39,0	33,7
Макроикономическата обстановка в страната	39,8	40,0	37,1	30,1
Правилата и процедурите при придобиване на земя, помещения и строеж на сгради	19,8	28,9	28,3	23,8
Корупцията сред контрагентите по веригата	25,5	22,6	23,5	21,3
Инспекциите/ проверките от различни контролни органи	NA	22,4	24,7	19,0
Съдебната система	21,5	19,9	23,0	18,4
Работата на местната администрация	NA	17,2	18,8	15,9
Работата на централната администрация	NA	17,9	16,9	14,4
Правилата и процедурите при наемане и уволнение на служители***	16,8	11,9	10,5	14,0
Политическата ситуация в момента	19,8	20,8	18,5	10,5
Правилата и процедурите при откриване на фирма	10,9	7,2	10,2	5,0
База	530	447	421	478

* В пилотното изследване (Декември 2002г.) опцията е била: "Данъчната система"

** В пилотното изследване опцията е била: "Достъпът до кредит за финансиране на бизнес-дейности"

*** В пилотното изследване опцията е била: "Трудовото законодателство"

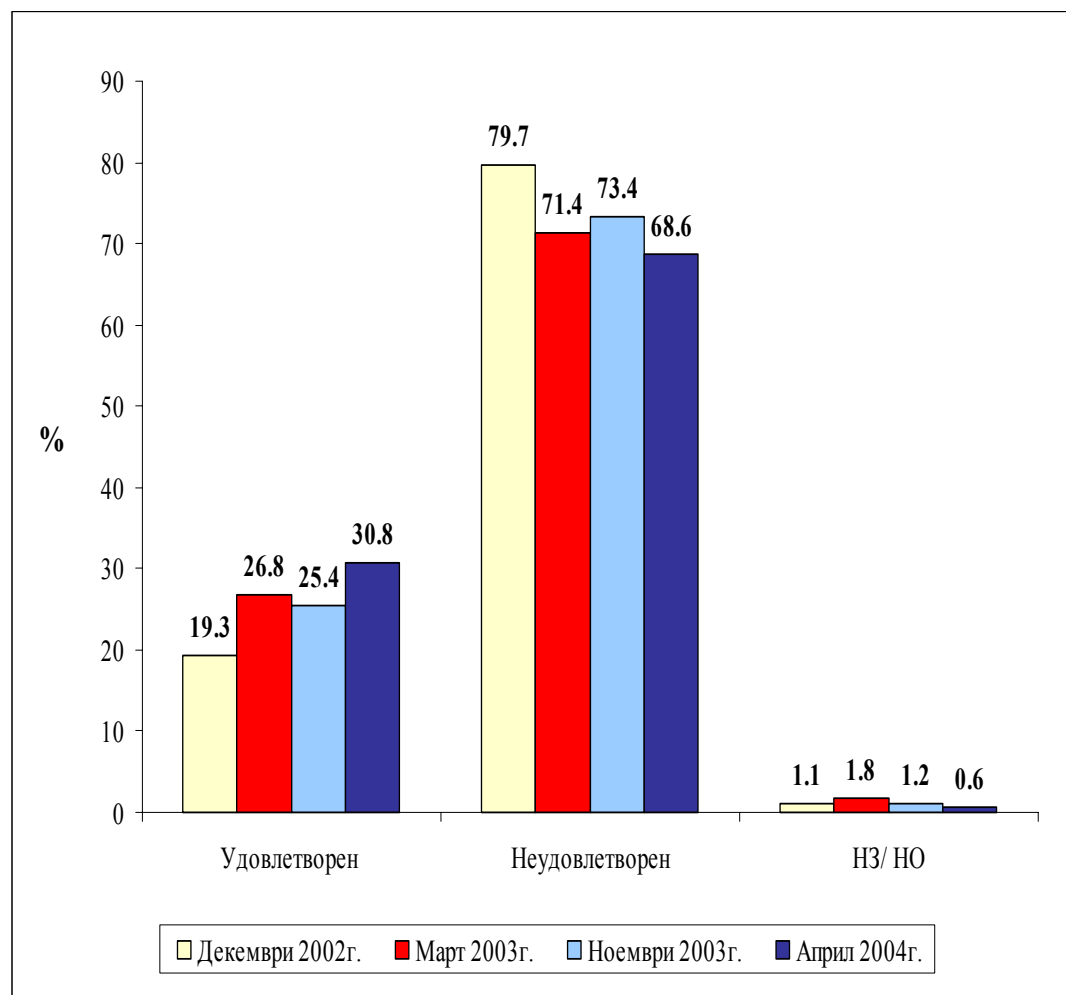
3. УДОВЛЕТВОРЕНОСТ ОТ КАЧЕСТВОТО НА ЗАКОНИТЕ И АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ КЪМ БИЗНЕСА

Една от основните препоръки за ограничаване на “скритата” икономика, която се дава най-често, е създаването на ясни правила и изисквания към бизнеса, прилагани еднакво за всички. Може да се каже, че за изследвания период от година и половина има известен напредък в това отношение - с въвеждането на задължително регулиране на трудовите отношения беше направен опит за намаляване на “сивия сектор” на пазара на труда. Тази мярка показва, че при ясна стратегия и наличие на политическа воля, ограничаването на “скритата” икономика е реално постижима задача.

Все още обаче, законната уредба на бизнес-дейностите продължава да се променя бавно и до голяма степен хаотично, без да отчита мнението на предприемачите. Макар да има известно подобрене спрямо декември 2002г., повече от две трети от интервюираните продължават да изразяват неудовлетвореност от законната рамка, в която са принудени да развиват дейността си. (Графика 2)

Честите промени в законодателството се отразяват най-силно върху дейността на малките и средни компании. Те са и в най-голяма степен недоволни от административните изисквания към дейността им. (Приложение 2, Таблица 6)

ГРАФИКА 2 УДОВЛЕТВОРЕНОСТ ОТ КАЧЕСТВОТО НА ЗАКОНИТЕ И АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ КЪМ БИЗНЕСА

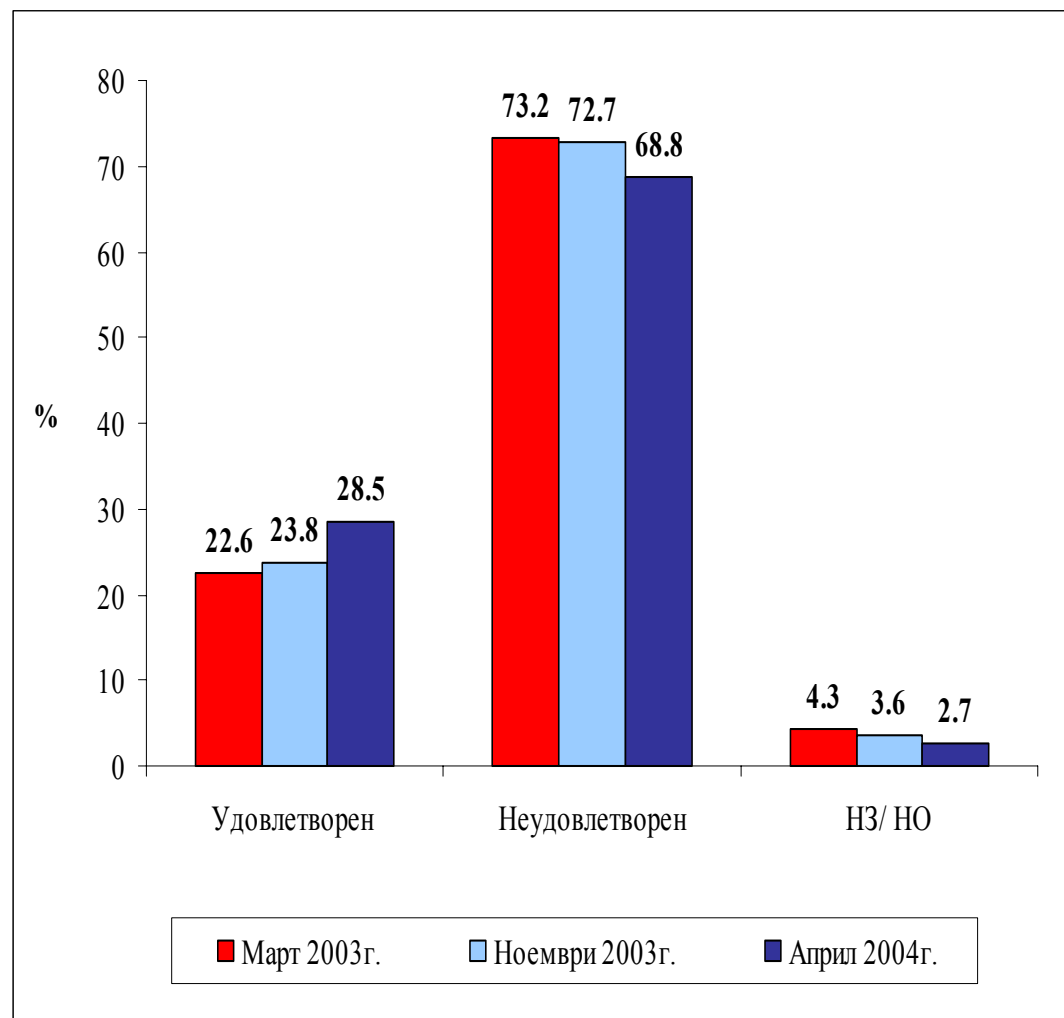
База: Всички респонденти (XII'02: N=530, III'03: N=447; XI'03: N=421; IV'04: N=478)

4. УДОВЛЕТВОРЕНОСТ ОТ КАЧЕСТВОТО НА ПУБЛИЧНИТЕ УСЛУГИ, СВЪРЗАНИ С ДЕЙНОСТА НА БИЗНЕСА В БЪЛГАРИЯ

Подобна е ситуацията и по отношение на прилагането на съществуващите закони и качеството на предоставяните публични услуги. Степента на удовлетвореност постепенно се повишава за период от една година, но дялът на недоволните остава твърде висок – над две трети от интервюираните (Графика 3).

Размерът на изследваните фирми и тук е от съществено значение при формиране на оценките. Неудовлетворението от качеството на законите и от тяхното администриране и качеството на предоставяните публични услуги е значително по-високо при малките фирми. За тях сериозен проблем представляват допълнителните разходи, които са принудени да правят, за да бъдат в съответствие с често променящите се нормативни изисквания. Освен финансовия ресурс, съществен проблем за тях е и загубата на време за получаване на необходимите административни услуги. (Приложение 2, Таблица 6)

ГРАФИКА 3 УДОВЛЕТВОРЕНОСТ ОТ КАЧЕСТВОТО НА ПУБЛИЧНИТЕ УСЛУГИ, СВЪРЗАНИ С ДЕЙНОСТА НА БИЗНЕСА В БЪЛГАРИЯ

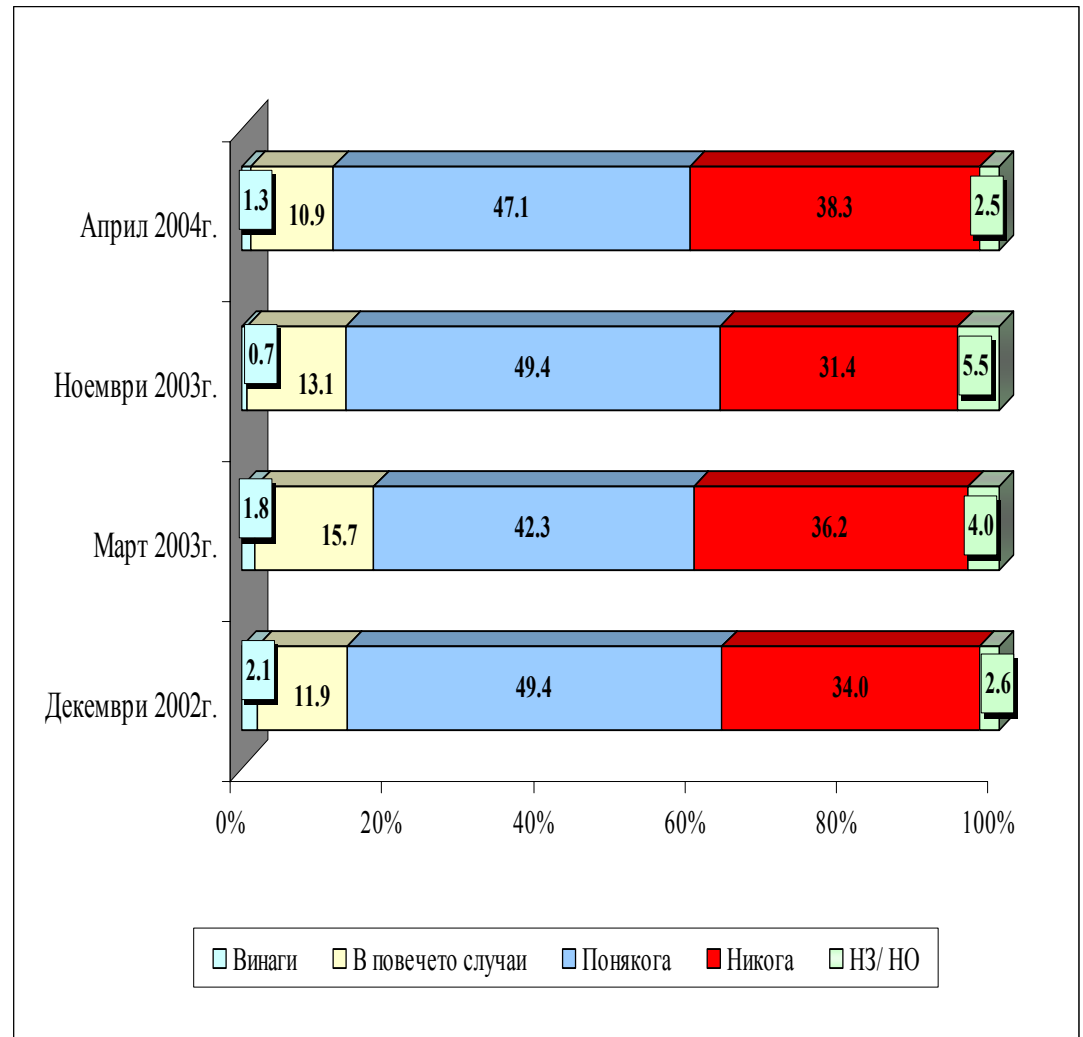
База: Всички респонденти (Март: N= 447; Ноември: N=421; Април: N=478)

5. *ПРЕДВАРИТЕЛНО ИНФОРМИРАНЕ НА БИЗНЕСА ЗА ПРОМЕНИТЕ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО*

Установените към момента в страната практики на променяне на законовата среда, без да има предварително съгласуване с бизнеса, създава усещането за липса на целенасочена държавна политика за подпомагане развитието на бизнес-сектора.

Регистрираните в края на 2003г. слаби благоприятни тенденции по отношение на предвидимостта на законодателството се оказват временни и нестабилни (Приложение 2, Таблица 3). Все още промените се осъществяват без предварителни консултации и публично дискутиране, така че в повечето случаи представителите на бизнеса са недостатъчно подготвени за тях. Всеки трети интервюиран смята, че бизнес-общността никога не е предварително информирана за подготвяните изменения в законодателството (Графика 4). От своя страна, тази неинформираност и неподготвеност също допринасят за формиране на негативно отношение към законовата среда.

ГРАФИКА 4 ПРЕДВАРИТЕЛНО ИНФОРМИРАНЕ НА БИЗНЕСА ЗА ПРОМЕНИТЕ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО

База: Всички респонденти (XII'02: N=530, III'03: N=447; XI'03: N=421; IV'04: N=478)

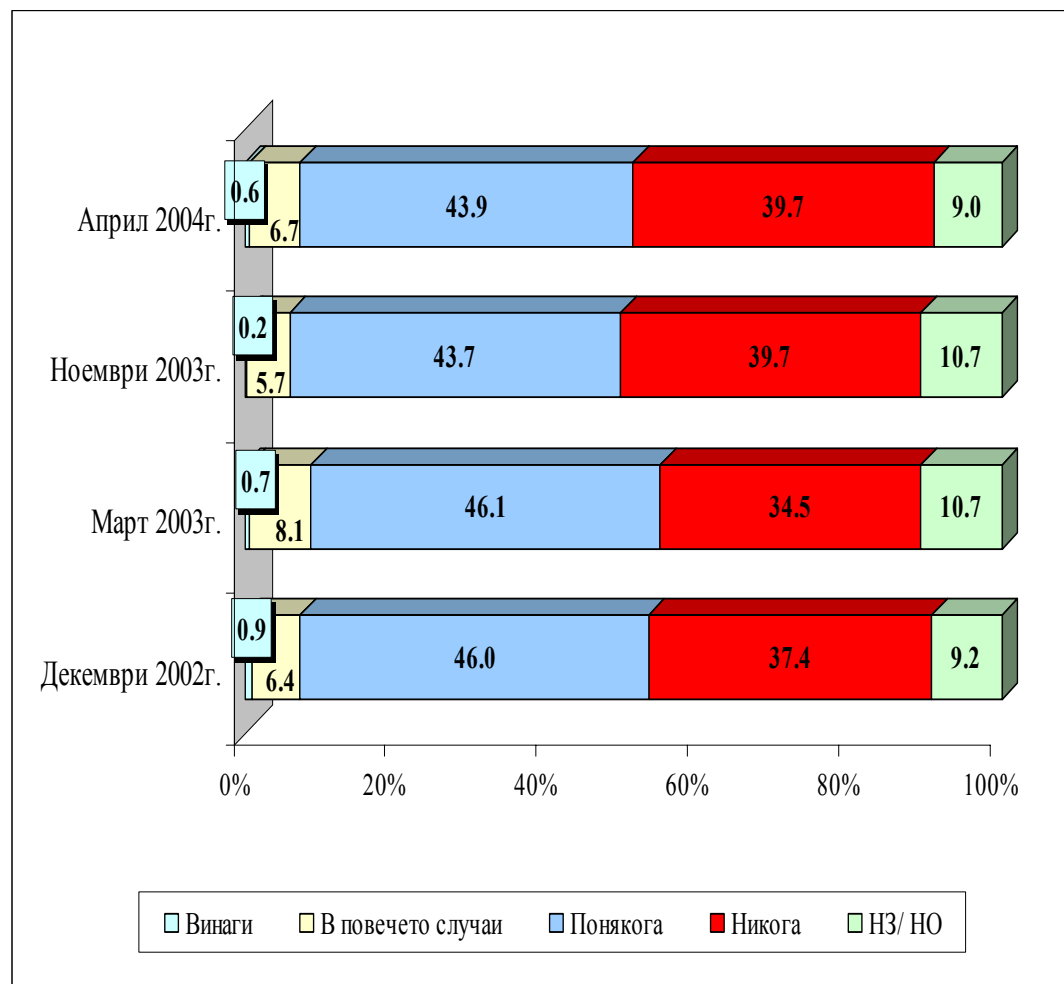
Предвидимостта на законите обаче, е само едната страна на проблема. След регистрираното преди една година слабо раздвижване в диалога “правителство-бизнес”, през април 2004г. стойностите отново се връщат на първоначалните си нива.

Бизнес-асоциациите и отделните предприемачи не само не са информирани предварително за подготвяните изменения, които ще засегнат дейността им, но и рядко са търсени като партньори при разработването на новите нормативни разпоредби (Графики 4 и 5).

Това създава усещането за продължаващо противопоставяне “държава-бизнес”. Все още слабо се използват възможностите за открито лобиране и публично защитаване на определени бизнес-интереси.

При съществуващите условия за предприемаческа дейност в страната, разходите на фирмите за покриване на всички изисквания към тях надвишават значително тези за “укриването” им. За трайно ограничаване на “сивия” сектор може да се говори едва когато държавата приеме ролята на равноправен партньор на бизнеса и изгражда стратегиите си в сътрудничество с него.

ГРАФИКА 5 ВЗЕМАНЕ ПОД ВНИМАНИЕ НА МНЕНИЕТО НА БИЗНЕСМЕНИТЕ И БИЗНЕС-АСОЦИАЦИИТЕ ПРИ ПРОМЕНИ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО

База: Всички респонденти (XII'02: N=530, III'03: N=447; XI'03: N=421; IV'04: N=478)

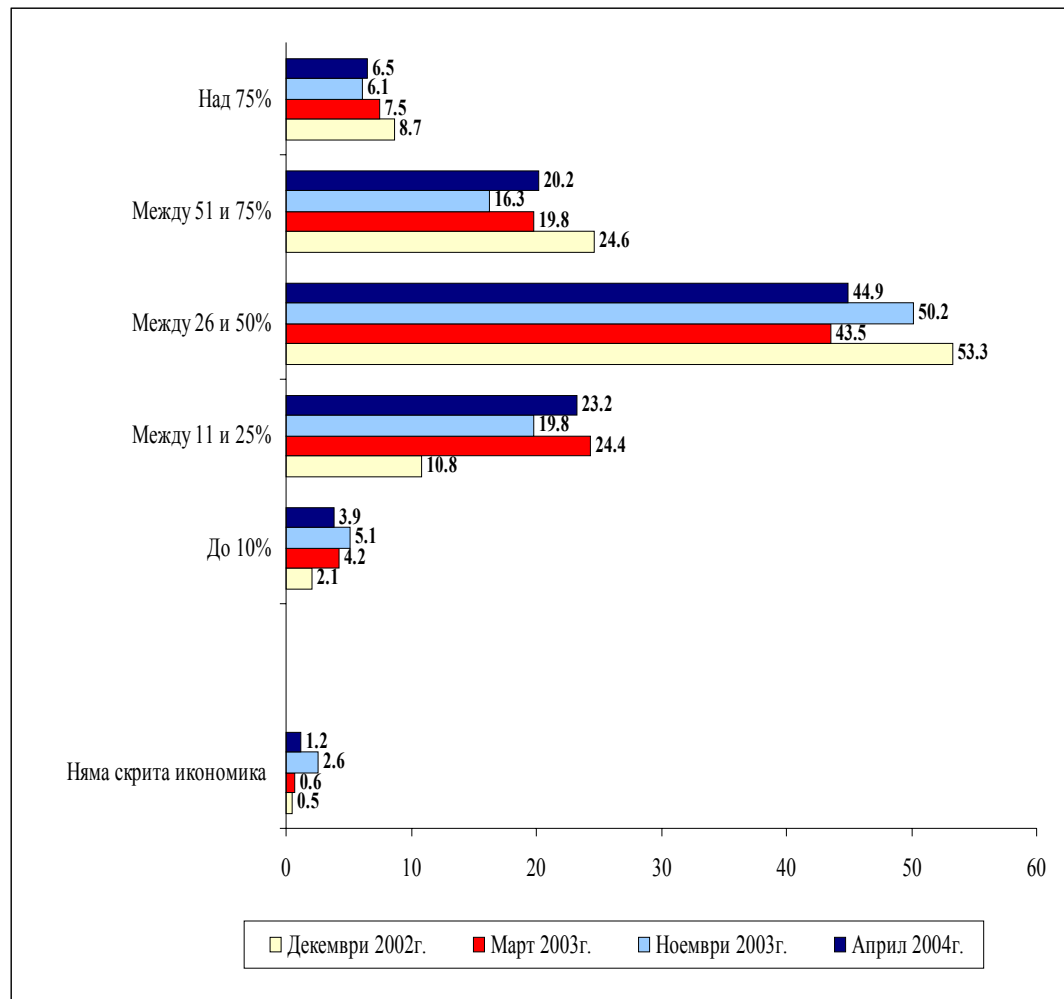
III. ОБЩА ОЦЕНКА НА РАЗМЕРА НА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА

1. ОБЩА ОЦЕНКА НА ДЕЛА НА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА

Започналата през март 2003г. тенденция към „изместване” на оценките за дела на “скритата” икономика в страната към по-ниски нива също се оказва колеблива и нетрайна. Резултатите от настоящото изследване показват връщане към предишните по-високи стойности.

Все още размерът на неотчетената икономическа дейност е твърде висок. Близо три четвърти от интервюираните го оценяват в границите между 10 и 50% (Графика 6). Най-разпространени са мненията, че той варира от 26 до 50%, които обаче намаляват за сметка на нарастване на оценките за по-висок дял на „скритата икономика” в страната като цяло – над 50%.

ГРАФИКА 6 ОБЩА ОЦЕНКА НА ДЕЛА НА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА В БЪЛГАРИЯ

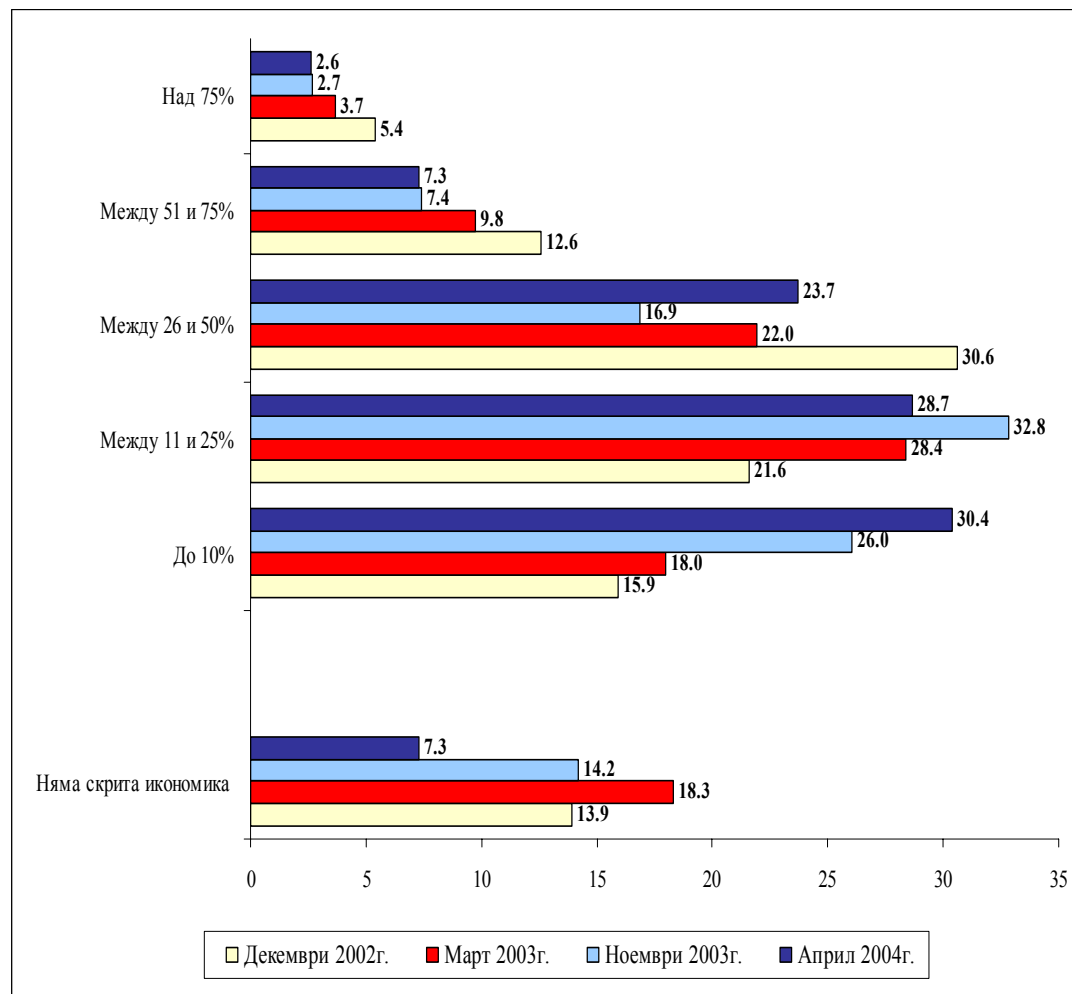
База: (XII'02: N= 390; III'03: N= 308; XI'03: N=313; IV'04: N=336)

2. *ОЦЕНКА НА ДЕЛА НА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА В БРАНША*

Също нетрайни и противоречиви са тенденциите по отношение на “скритата” икономика по браншове. В края на 2003г. преобладава становището, че “скритата” икономика обхваща от 11 до 25% от дейностите в съответната област. През април 2004г. оценките „до 10%” и „от 11 до 25%” са разделени по равно (Графика 7). Същевременно, нарастват оценките, че делът на „скритата” икономика в съответния бранш е от 26 до 50%, а мненията, че такава няма в бранша, намаляват наполовина.

Тези противоречиви оценки налагат по-внимателно вглеждане в причините за тях. Наблюдава се силна зависимост между големината на изследваните фирми и мненията им за размера на “скритата” икономика в бранша. Колкото по-голяма е фирмата, толкова по-прозрачна е дейността ѝ. Съответно и оценките за наличие на „скрита” икономика в бранша са по-благоприятни (Приложение 2, Таблица 7).

ГРАФИКА 7 ОБЩА ОЦЕНКА НА ДЕЛА НА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА В БРАНША

База: (XII'02: N= 389; III'03: N= 328; XI'03: N=338; IV'04: N=342)

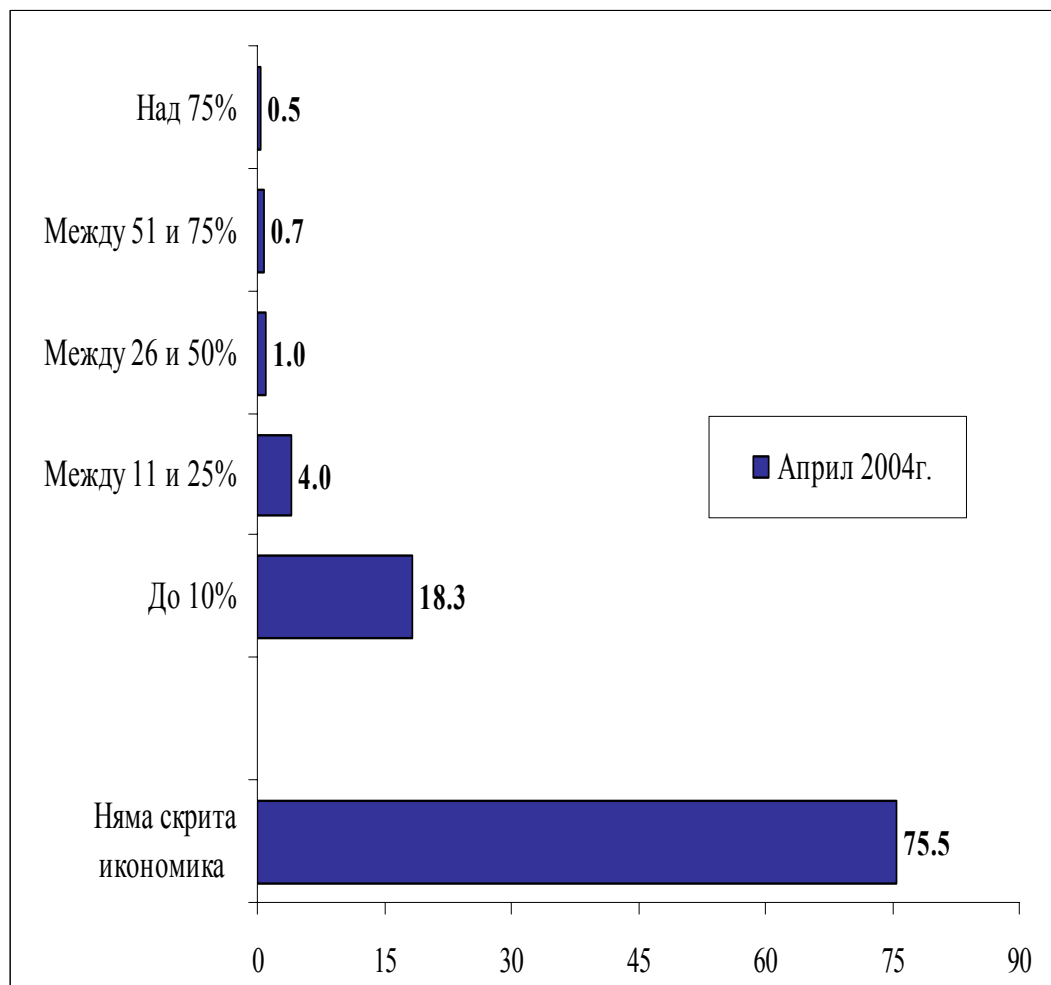
3. *ОЦЕНКА НА ДЕЛА НА „СКРИТАТА” ИКОНОМИКА
ВЪВ ФИРМАТА*

Както може да се очаква, три четвърти от представителите на бизнеса отказват да признаят, че собствената им фирма също генерира „скрита” икономика, или с други думи, че нарушава законите на страната (*Графика 8*).

Въпросът за наличие на подобни, нерегламентирани практики в собствената фирма бе зададен за първи път в настоящето проучване. Интересен е фактът, че с „приближаването” на въпроса за дела на „скритата” икономика от общата оценка за страната към мнение за конкретната фирма, отговорите, **че няма „скрита” икономика се увеличават драстично – от 1,2% общо за страната, през 7,3% за бранша, за да достигнат до 75,5% за собствената фирма.**

Тези, които все пак казват, че и в тяхната фирма се срещат прояви на „скрита” икономика, оценяват дела им най-много до 10%.

ГРАФИКА 8 **ОБЩА ОЦЕНКА НА ДЕЛА НА „СКРИТАТА” ИКОНОМИКА ВЪВ ФИРМАТА**

База: (Април 2004г.: N=404)

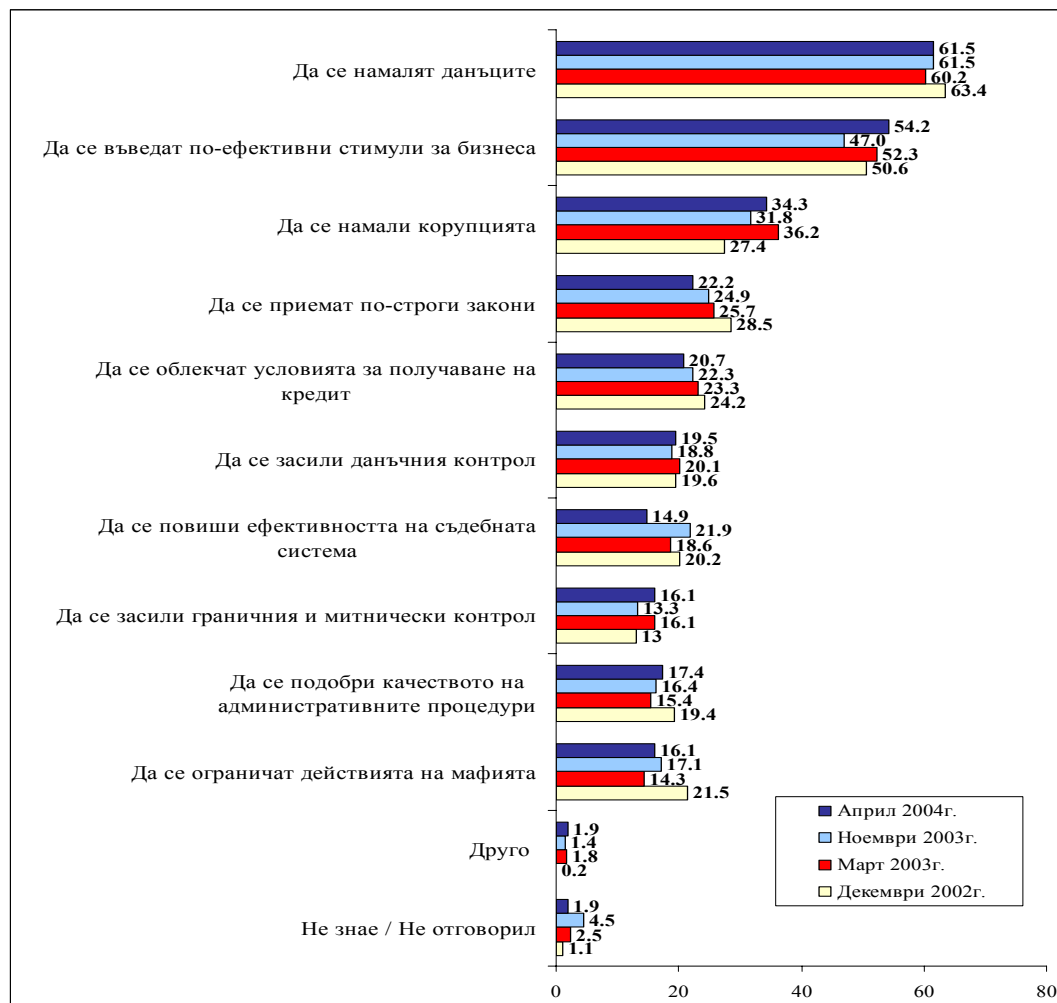
4. *МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА В СТРАНАТА*

При мерките, които бизнесмените предлагат за ограничаване на “скритата” икономика не се наблюдават сериозни изменения – и подредбата им, и стойностите им от ноември 2003г. остават почти същите (Графика 9). Отново намаляването на данъците и въвеждане на стимули за бизнеса са водещите предложения, като последното покачва значимостта си в сравнение с предходните изследвания.

Интересно е да се отбележи, че представителите на фирми с над 100 души персонал по-рядко посочват тези два отговора. За тях по-ефективни биха били засилването на данъчния контрол и подобряването на качеството на административните процедури (Приложение 2, Таблица 9).

Устойчивостта на предлаганите мерки говори за липса на съществена промяна в бизнес-средата през изследвания период. Сред основните причини за “сивотата” на българския бизнес на всички нива продължават да са корупцията и недостатъчно строгият граничен, митнически и данъчен контрол.

ГРАФИКА 9 МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА В СТРАНАТА

База: Всички респонденти (XII'02: N=530, III'03: N=447; XI'03: N=421; IV'04: N=478)

IV. ПРОЯВИ НА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА

1. ТРУДОВИ ОТНОШЕНИЯ

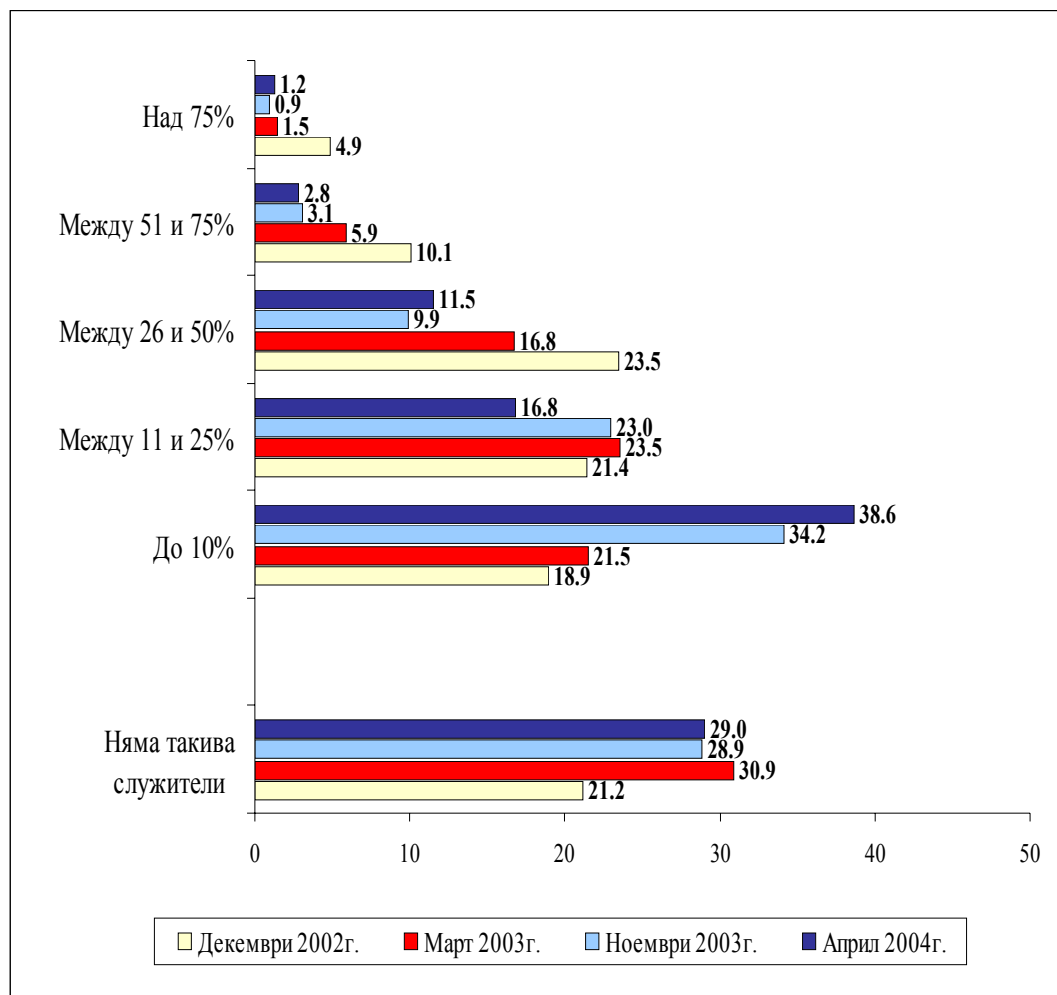
А. ДЯЛ НА НАЕТИТЕ БЕЗ ДОГОВОР В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ

Въвеждането на една ясна и конкретна мярка в началото на 2003г. показва, че при наличието на политическа воля съществуват възможности за ограничаване на “сивия” сектор.

Делът на отговорилите, че в техния бранш няма *служители без трудов договор*, остава същия в сравнение с предходното изследване (*Графика 10*). Все пак тенденцията към позитивни промени продължава – само за една година оценките, че заетите в бранша без договор не надвишават 10% са нараснали със 17 пункта.

Положителните тенденции са по-ясно изразени при компаниите с над 50 души персонал - почти половината от интервюираните представители на големи компании смятат, че в тяхната област изобщо няма работници без регистрирани договори. (*Приложение 2, Таблица 10*)

ГРАФИКА 10 ДЯЛ НА НАЕТИТЕ БЕЗ ДОГОВОР В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ

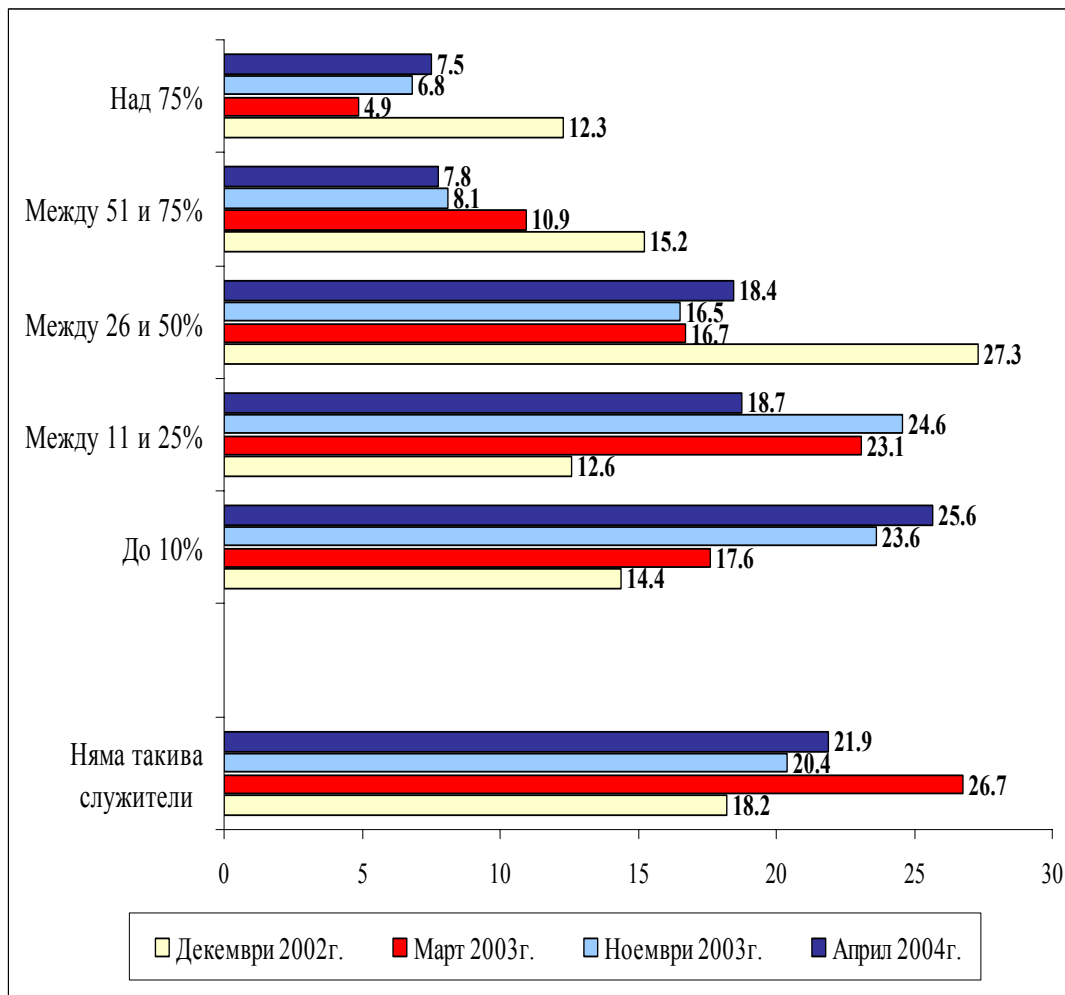
База: (XII'02: N= 387; III'03: N= 340; XI'03: N=322; IV'04: N=321)

Б. ДЯЛ НА НАЕТИТЕ НА ДОГОВОР СЪС “СКРИТИ КЛАУЗИ” В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ

По отношение на договорите със “скрити” клаузи тенденциите не са така еднозначни. От една страна, в сравнение с ноември 2003г. се наблюдава известно увеличение на отговорилите, че в техния бранш няма служители със „скрити клаузи” в договорите или че делът на тези хора не надхвърля 10%, за сметка на намаление на оценките за дял между 11 и 25% (Графика 11). От друга страна, има леко увеличение и на оценките за по-високи дялове на договорите със „скрити клаузи”, което почти неутрализира позитивните промени.

Това е показателно за причинно-следствената връзка между законовата уредба и реакцията на бизнеса. Въведените принудителни административни мерки решиха част от проблема, но натовариха бизнеса с допълнителна социално-осигурителна тежест. В отговор на това, дори големи компании търсят начин да избегнат негативните последици за дейността си. При тях значимо нарастват оценките, че делът на заетите в бранша на договор „със скрити клаузи” се увеличава (Приложение 2, Таблица 10). Същевременно обаче трябва да се отбележи, че значимо се увеличават и отговорилите, че в техния бранш изобщо няма служители на подобни договори.

ГРАФИКА 11 ДЯЛ НА НАЕТИТЕ НА ДОГОВОР СЪС “СКРИТИ КЛАУЗИ” В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ

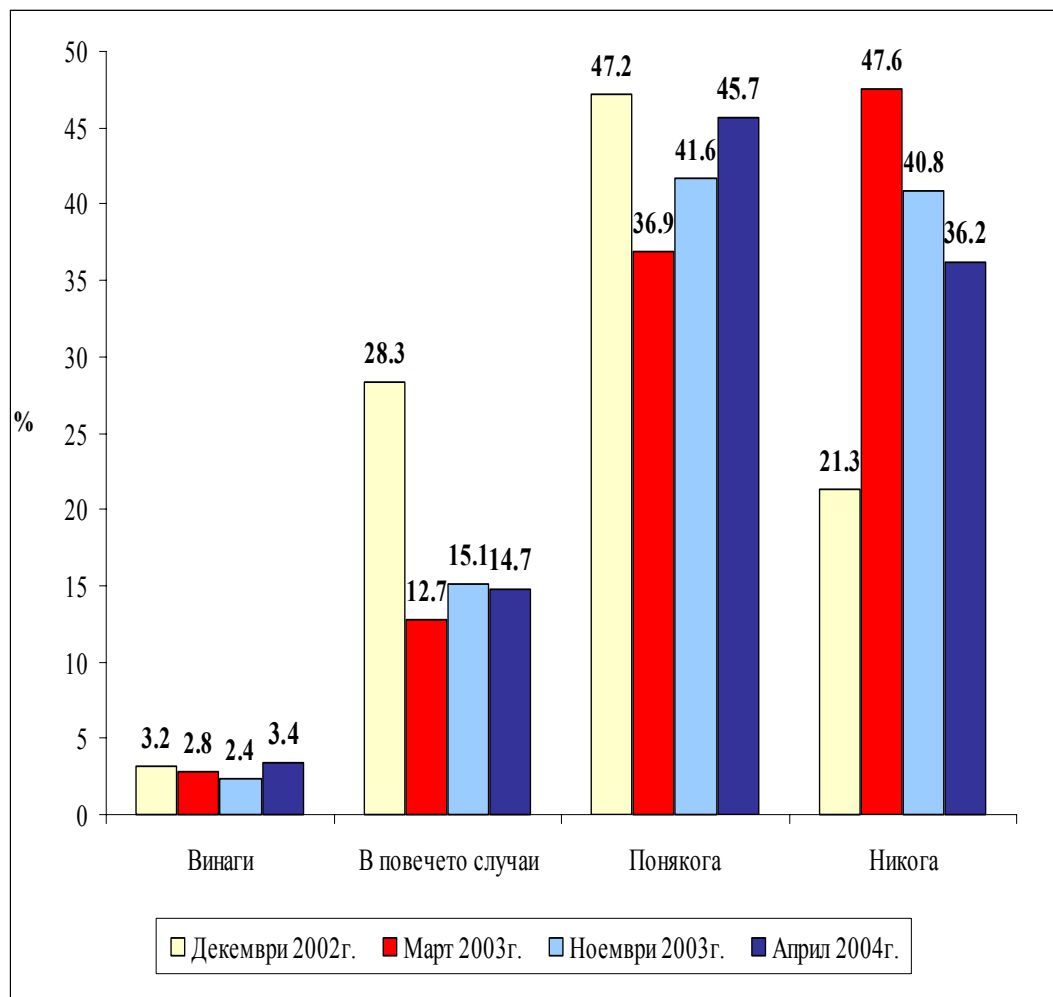
База: (XII'02: N= 374; III'03: N= 329; XI'03: N=309; IV'04: N=347)

2. “СКРИТИ” ОБОРОТИ

1) НЕИЗДАВАНЕ НА ДАНЪЧНИ ДОКУМЕНТИ ЗА ИЗВЪРШЕНИ ОПРЕДЕЛЕНИ ПРОДАЖБИ В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ

Въпреки известния напредък по отношение на издаването на счетоводни документи, касови бележки и фактури за изследвания период като цяло, промените в рамките на една година са неблагоприятни. Делът на фирмите, деклариращи, че при тях изобщо няма случаи на издаване на счетоводни документи, продължава да намалява за сметка на признаващите, че това се практикува понякога (Графика 12). Така от март 2003г. досега последните се увеличават с 9 пункта и към момента, подобно на ситуацията от декември 2002г., съставляват най-голям дял от всички интервюирани. Честотата на издаване на счетоводни документи във фирмите намалява, но се увеличава делът на фирмите, които допускат подобни практики.

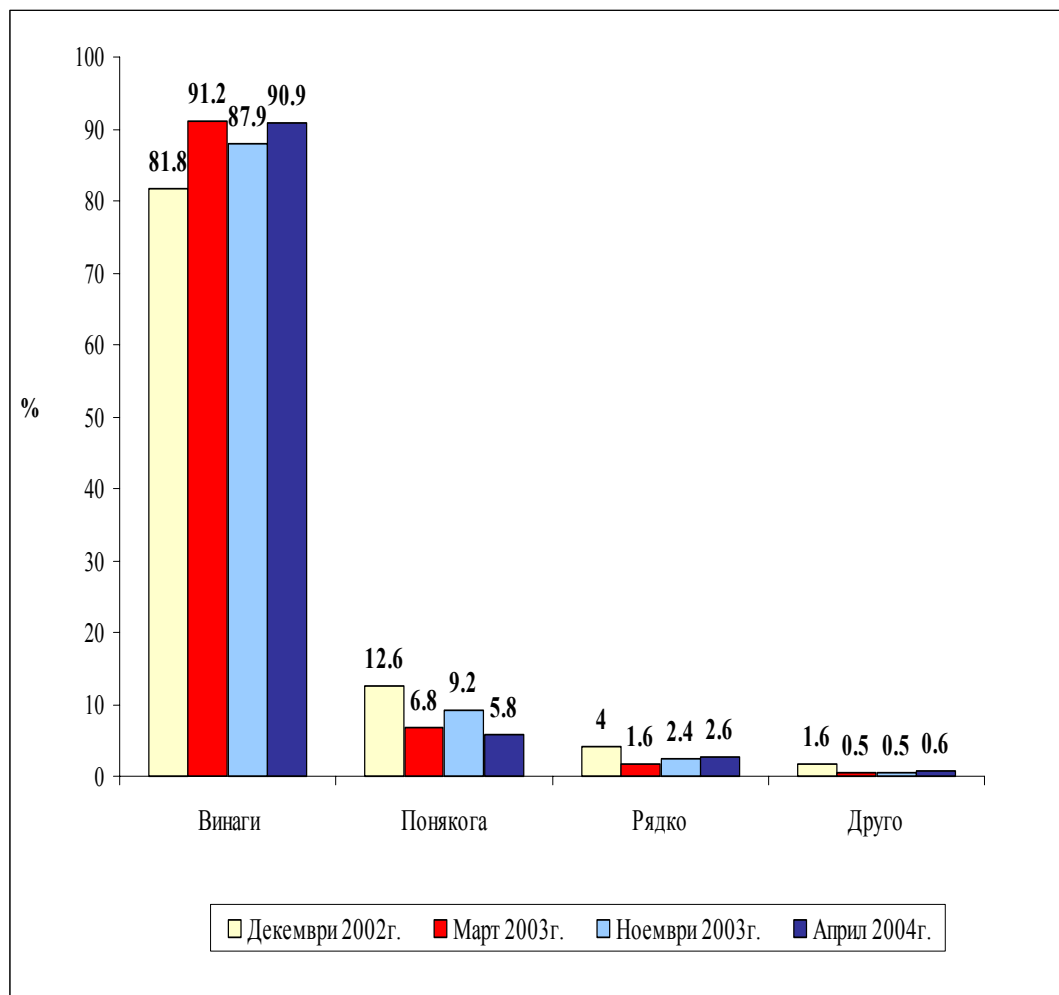
ГРАФИКА 12 ЧЕСТОТА НА НЕИЗДАВАНЕ НА ФАКТУРИ/КАСОВИ БЕЛЕЖКИ

База: (XII'02: N= 470; III'03: N= 393; XI'03: N=377; IV'04: N=414)

При обратния процес не се наблюдават съществени промени след март 2003г.. Делът на фирмите, които декларират, че винаги изискват счетоводни документи при работа с друга фирма остава много висок (Графика 13).

ГРАФИКА 13 ЧЕСТОТА НА ИЗИСКВАНЕ НА СЧЕТОВОДЕН ДОКУМЕНТ

База: (XII'02: N= 501; III'03: N= 442; XI'03: N=413; IV'04: N=464)

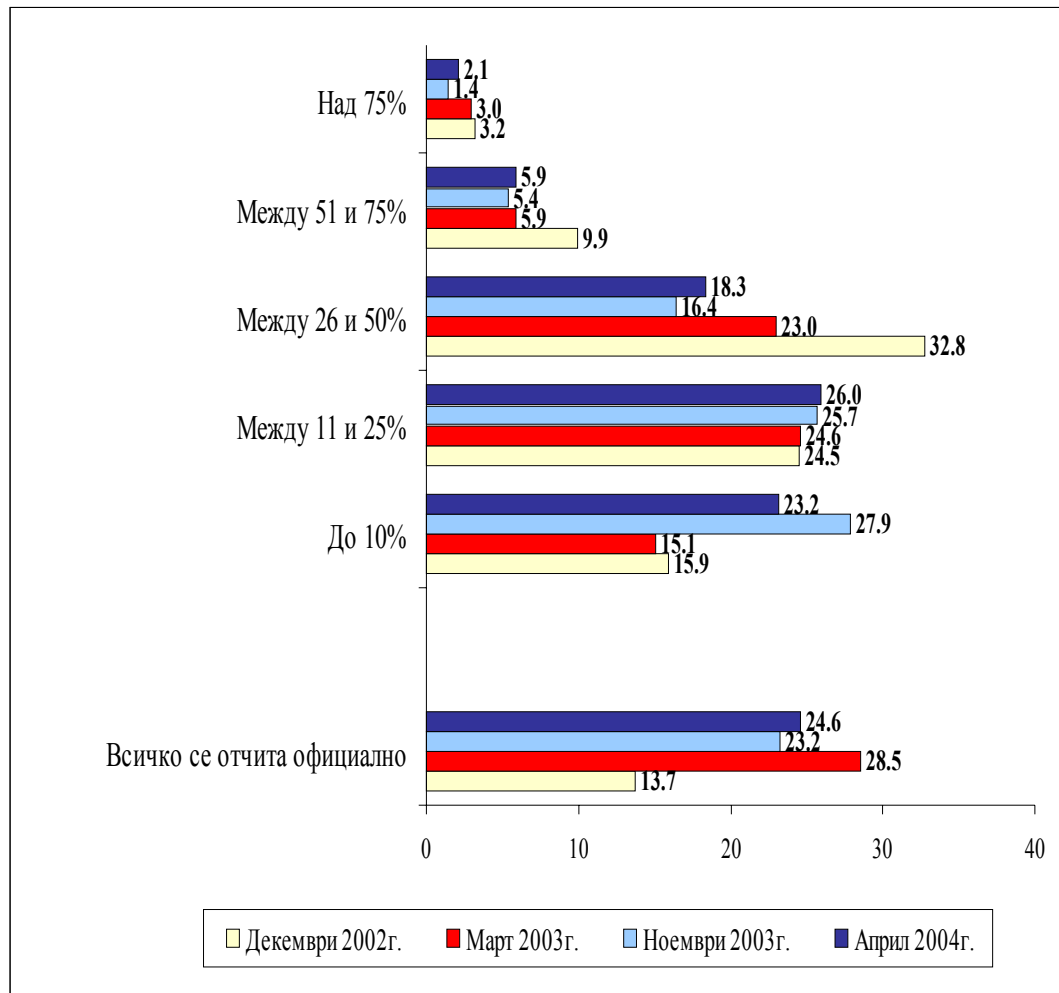
2) *ОТЧИТАНЕ НА ПО-НИСКИ ОБОРОТИ ОТ РЕАЛНИТЕ В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ*

За разлика от предходното изследване, което регистрира „изместване” на оценките към по-ниските нива, сега се наблюдава „обратно движение” към резултатите от преди една година. Една четвърт от запитаните посочват, че между 26 и 75% от оборота на фирмите в техния бранш не се отчита официално. Още толкова оценяват, че този дял е между 11 и 25 на сто (Графика 14).

При малки и средни фирми с персонал до 50 човека делът на отговорите “Всичко се отчита официално” бележи леко понижение. За разлика от тях при фирмите с над 100 души той се повишава с 6 пункта, а при тези с 51 до 100 души персонал нараства двойно (Приложение 2, Таблица 11). При най-големите компании обаче, промените са противоречиви, защото делът на оценките за неотчетен оборот между 26 и 50 нарастват повече от четири пъти (от 4,5 на 18 на сто).

Като цяло при най-големите фирми има около три пъти по-висока отчетност на оборотите, отколкото при най-малките.

ГРАФИКА 14 ДЯЛ ОТ ОБОРОТА, КОЙТО НЕ СЕ ОТЧИТА ОФИЦИАЛНО

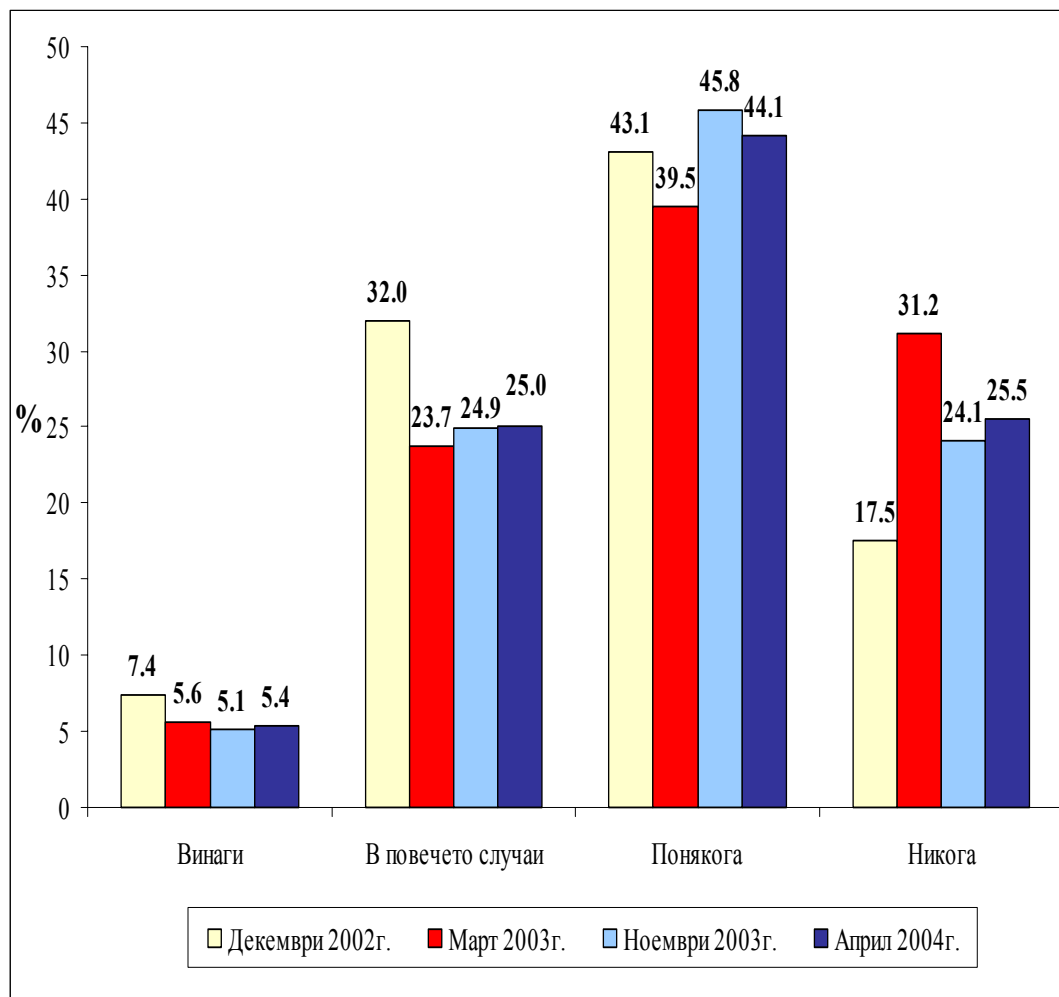
База: (XII'02: N= 372; III'03: N= 305; XI'03: N=280; IV'04: N=289)

3) *ОТЧИТАНЕ НА ПО-МАЛКА ПЕЧАЛБА ОТ РЕАЛНАТА В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ*

Не се регистрират значими промени в практиката да се отчита по-малка печалба от реалната. Една четвърт от фирмите твърдят, че в техния бранш изобщо няма такива случаи, а при останалите това се прави с различна честота (*Графика 15*)

Известното влошаване на повечето показатели, свързани с официалното деклариране на реалните обороти и печалба на фирмите, което се забелязва в сравнение с предходното изследване, е симптоматично за реакцията на бизнеса при предприемане на административни ограничителни мерки и засилване на контролните функции на държавата. Първоначално те могат да имат осезаем позитивен ефект за ограничаване на „сивия” сектор, но трайността на този ефект зависи и от други аспекти на бизнес-средата. Ако едновременно с административните мерки не бъдат предприети и стъпки за позитивно стимулиране на предприемачите, те ще продължават да се чувстват „притиснати” и застрашени. Логично е да се очаква, че ще търсят нови начини за заобикаляне на нормативната уредба.

ГРАФИКА 15 *ОТЧИТАНЕ НА ПО-МАЛКА ПЕЧАЛБА ОТ РЕАЛНАТА*

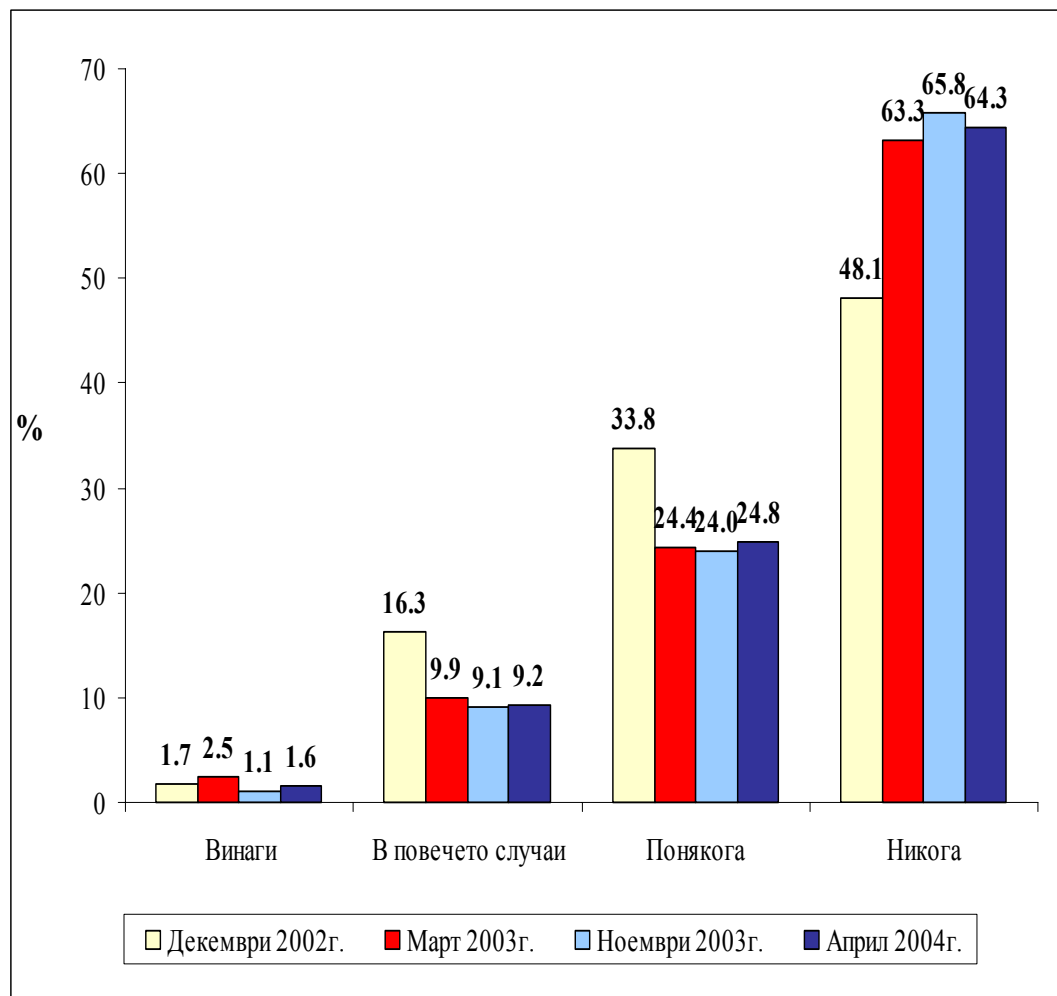
База: (XII'02: N= 462; III'03: N= 375; XI'03: N=369; IV'04: N=408)

4) НЕЗАКОНЕН ВНОС/ ИЗНОС В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ

По отношение на случаите на *нелегален внос или износ* се наблюдава стабилизация на регистрираните в предходните две изследвания резултати. Почти две трети от запитаните смятат, че в техния бранш не се осъществява незаконен внос или износ (Графика 16).

Устойчивата оценка показва, че вероятно това е „таванът“ на възможностите за ограничаване на явленияето с прилаганите досега средства. За постигане на по-добри резултати е необходимо както ефективно да се поддържат старите, така и да се предприеме комплекс от нови мерки.

ГРАФИКА 16 ЧЕСТОТА НА ИЗВЪРШВАНЕ НА НЕЗАКОНЕН ВНОС/ ИЗНОС В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ

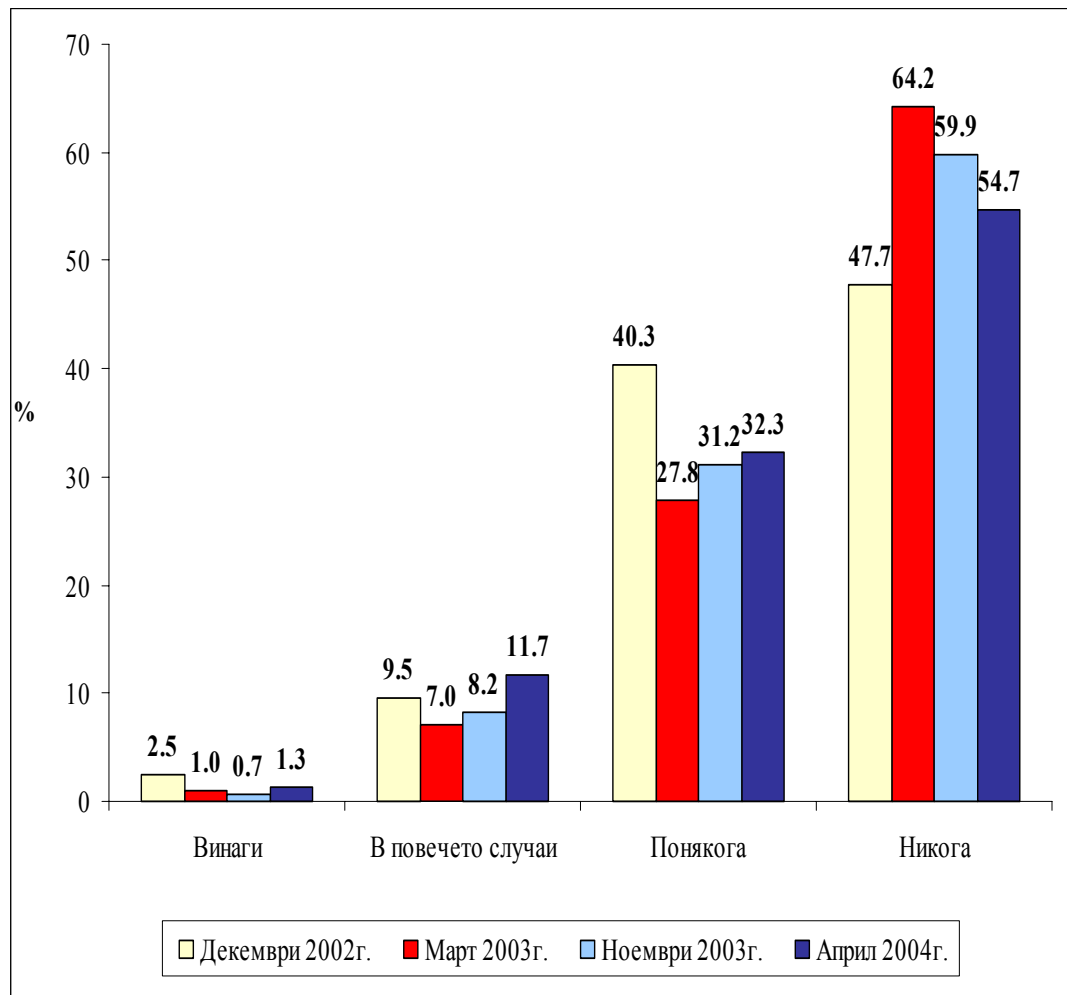

База: (XII'02: N= 349; III'03: N=283; XI'03: N=275; IV'04: N=314)

5) “ИЗТОЧВАНЕ” НА ДДС В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ

Практиката за “източване” на ДДС след март 2003г. с оценява като нарастваща. *Оценката за дела на фирмите в съответния бранш, които никога не го практикуват, е намаляла от близо две трети до малко над половината (Графика 17).*

ГРАФИКА 17 ЧЕСТОТА НА “ИЗТОЧВАНЕ” НА ДДС ОТ ФИРМИТЕ В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ

База: (XII'02: N= 325; III'03: N=299; XI'03: N=279; IV'04: N=316)

3. ПРЕРАЗПРЕДЕЛЕНИЕ

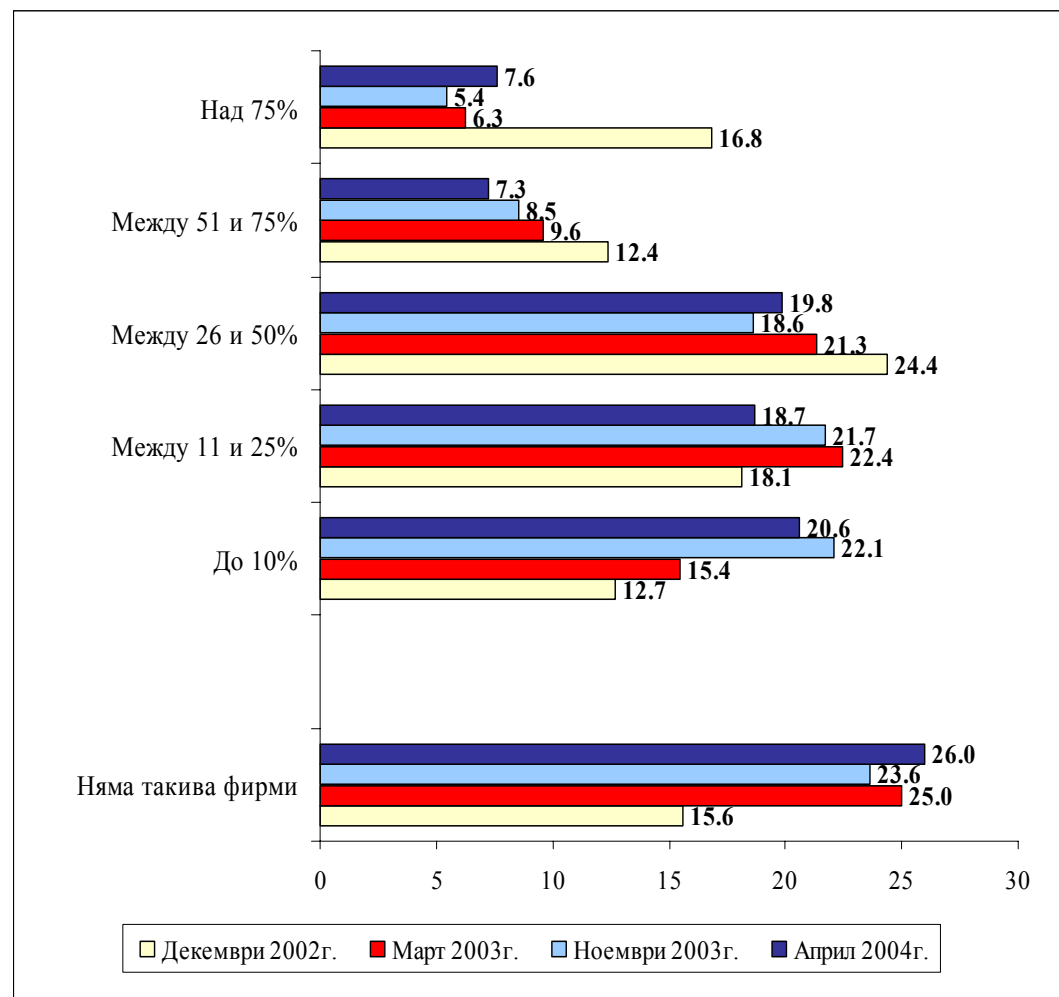
УКРИВАНЕ/ НЕПЛАЩАНЕ НА ДАНЪЦИ, МИТА, АКЦИЗИ В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ

Плащането на по-ниски данъци, мита и акцизи продължава да е едно от най-разпространените явления, свързани със “скритата” икономика. За една пета от фирмите се оценява като обичайна практика (Приложение 2, Таблица 4).

Все още е висок и делът на тези, които смятат, че повече от половината фирми в техния бранш укриват част от дължимите данъци и мита чрез счетоводни трикове – 15 на сто (Графика 18).

За разлика от други показатели, при които фирмите с персонал над 100 души демонстрират позитивно развитие, по отношение на укриването на данъци тенденциите при тях са неблагоприятни (Приложение 2, Таблица 11). За значим напредък може да се говори единствено при компаниите с персонал от 51 до 100 души. Делът на техните представители, според които няма фирми в бранша, укриващи данъци, е нараснал четворно в сравнение с предходното изследване.

ГРАФИКА 18 ДЯЛ НА ФИРМИТЕ, КОИТО УКРИВАТ/ НЕ ПЛАЩАТ ДАНЪЦИ, МИТА, АКЦИЗИ В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ

База: (XII'02: N= 315; III'03: N=272; XI'03: N=258; IV'04: N=262)

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. СТОЙНОСТИ НА ИНДЕКСИТЕ ЗА “СКРИТА” ИКОНОМИКА

“СКРИТА” ИКОНОМИКА	Декември 2002г.	Март 2003г.	Ноември 2003г.	Април 2004г.
	3.85	2.91	2.86	3.01
1. ОЦЕНКА НА РАЗМЕРИТЕ НА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА	4.60	3.96	3.66	3.86
1.1. Субективна оценка на дела на “скритата” икономика в страната като цяло	5.65	5.02	4.83	5.00
1.2. Субективна оценка на дела на “скритата” икономика” по браншове	3.55	2.90	2.49	2.71
2. ТРУДОВИ ОТНОШЕНИЯ	3.98	2.79	2.76	2.86
2.1. Дял на наетите без договор в съответния бранш	3.63	2.47	2.21	2.36
2.2. Дял на наетите по договор със “скрити” клаузи в съответния бранш	4.32	3.11	3.31	3.35
3. СКРИТИ ОБОРОТИ	3.65	2.66	2.72	2.83
3.1. Неиздаване на данъчни документи за извършени определени продажби в съответния бранш	3.93	2.48	2.77	2.99
3.2. Отчитане на по-ниски обороти от реалните в съответния бранш	3.73	2.77	2.65	2.82
3.3. Отчитане на по-малка печалба от реалната в съответния бранш	4.45	3.59	3.85	3.82
3.4. Незаконен внос/ износ в съответния бранш	2.50	1.80	1.59	1.68
4. ПРЕРАЗПРЕДЕЛЕНИЕ	3.15	2.24	2.28	2.48
4.1. Укриване/ неплащане на данъци, мита, акцизи в съответния бранш	3.94	2.90	2.80	2.88
4.2. “Източване на ДДС” в съответния бранш	2.36	1.58	1.76	2.09

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО ТИП НА ИЗСЛЕДВАНИТЕ ФИРМИ

ТАБЛИЦА 2. НАЙ-ВАЖНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА СТРАНАТА ПО ГОЛЕМИНА НА ФИРМАТА (БРОЙ ЗАЕТИ НА ПЪЛНО РАБОТНО ВРЕМЕ) (%)

Най-важните проблеми на страната	Брой заети на пълно работно време							
	До 10 човека		11-50 човека		51-100 човека		Над 100 човека	
	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004
Политическа нестабилност	18,6	20,6	12,0	19,3	18,4	23,3	16,4	24,4
Етнически проблеми	0,4	2,0	2,2	1,5	5,3	-	1,6	-
Корупция	54,9	52,3	47,8	65,2	44,7	53,3	57,4	61,0
Ниски доходи	47,8	48,7	39,1	45,2	36,8	41,7	37,7	37,8
Престъпност	26,5	28,6	32,6	36,3	23,7	30,0	24,6	30,5
Безработица	33,2	35,7	35,9	27,4	31,6	28,3	39,3	25,6
Замърсяване на околната среда	-	1,0	2,2	1,5	-	5,0	3,3	6,1
Влошаващо се здравеопазване	6,6	8,0	5,4	6,7	15,8	3,3	4,9	7,3
Високи цени	9,7	10,6	8,7	11,1	13,2	6,7	3,3	4,9
Влошаващо се образование	4,0	5,0	13,0	6,7	2,6	1,7	8,2	7,3
Неблагоприятни условия за развитие на бизнеса	51,3	45,7	52,2	42,2	50,0	43,3	52,5	46,3
Бедност	20,8	22,6	26,1	15,6	18,4	16,7	18,0	13,4
Недостатъчни чуждестранни инвестиции	12,4	6,5	13,0	9,6	15,8	16,7	19,7	19,5
Друго	4,0	5,5	3,3	2,2	7,9	13,3	3,3	6,1
НЗ/ НО	0,4	-	-	0,7	-	1,7	-	-
<i>База</i>	226	199	92	135	38	60	61	82

ТАБЛИЦА 3. ПРОМЯНА НА ЗАКОНИТЕ, РАЗПОРЕДБИТЕ И ПОСТАНОВЛЕНИЯТА, КОИТО ОКАЗВАТ СЪЩЕСТВЕНО ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ БИЗНЕСА ПРЕЗ ПОСЛЕДНИТЕ 3 ГОДИНИ? (%)

	Декември 2002г.	Март 2003г.	Ноември 2003г.	Април 2004г.
Станали са по-предвидими	11,9	12,3	17,6	12,3
Без промяна	46,6	42,3	39,0	40,6
Станали са по-непредвидими	35,3	31,8	32,5	35,8
НЗ/ НО	6,2	13,6	10,9	11,3
<i>База</i>	<i>530</i>	<i>447</i>	<i>421</i>	<i>478</i>

ТАБЛИЦА 4. ЧЕСТОТА НА УКРИВАНЕ НА МИТА, ДАЊЦИ, АКЦИЗИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА/ ФИРМИТЕ В СЪОТВЕТНИЯ БРАНШ? (%)

	Декември 2002г.	Март 2003г.	Ноември 2003г.	Април 2004г.
Винаги	3,6	3,2	3,0	5,3
В повечето случаи	26,2	19,2	17,4	16,3
Понякога	41,0	33,8	40,7	37,7
Никога	29,3	43,7	38,9	40,7
<i>База</i>	<i>420</i>	<i>343</i>	<i>334</i>	<i>361</i>

ТАБЛИЦА 5. ПРОБЛЕМИ/ ПРЕЧКИ ПРЕД ДЕЙНОСТТА И РАЗВИТИЕТО НА БИЗНЕСА ПО ГОЛЕМИНА НА ФИРМАТА (%)

Голям проблем	Брой заети на пълно работно време							
	До 10 човека		11-50 човека		51-100 човека		Над 100 човека	
	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004
Правилата и процедурите при откриване на фирма	13,3	70,8	8,7	16,7	5,3	-	3,3	12,5
Размерът на данъците	50,9	49,3	42,4	25,8	52,6	11,5	50,8	13,4
Правилата и процедурите при издаване на разрешителни и лицензи	48,7	47,6	32,6	29,7	47,4	10,8	24,6	11,9
Корупцията сред административните служители	44,2	45,3	35,9	28,6	28,9	11,8	32,8	14,3
Корупцията сред контрагентите по веригата	25,2	43,1	22,8	29,4	15,8	15,7	23,0	11,8
Достъпът до финансиране за бизнес дейности	42,9	48,8	39,1	28,0	36,8	12,2	34,4	11,0
Съдебната система	23,5	42,0	18,5	33,0	23,7	8,0	29,5	17,0
Правилата и процедурите при наемане и уволнение на работници и служители	7,5	29,9	14,1	34,3	7,9	10,4	18,0	25,4
Политическата ситуация в момента	19,5	46,9	20,7	24,5	10,5	10,2	18,0	18,4
Правилата и процедурите при придобиване на земя, помещения и строеж на сгради	27,9	50,0	33,7	28,9	34,2	12,3	19,7	8,8
Престъпността	46,9	43,9	39,1	31,2	42,1	9,0	39,3	15,9
Нелоялната/ незаконната конкуренция	54,4	41,5	52,2	31,3	39,5	11,6	50,8	15,6
Инспекциите/ проверките от различни контролни органи	28,3	51,6	22,8	27,5	18,4	9,9	19,7	11,0
Работата на местната администрация	20,8	46,1	16,3	36,8	18,4	5,3	14,8	11,8
Работата на централната администрация	18,1	36,2	18,5	42,0	18,4	5,8	9,8	15,9
Макроикономическата обстановка в страната	37,6	47,2	38,0	28,5	34,2	9,0	34,4	15,3
<i>База</i>	<i>226</i>	<i>199</i>	<i>92</i>	<i>135</i>	<i>38</i>	<i>60</i>	<i>61</i>	<i>82</i>

ТАБЛИЦА 6. УДОВЛЕТВОРЕНОСТ ОТ КАЧЕСТВОТО НА ЗАКОНИТЕ И КАЧЕСТВОТО НА ПУБЛИЧНИТЕ УСЛУГИ, СВЪРЗАНИ С ДЕЙНОСТТА НА БИЗНЕСА ПО ГОЛЕМИНА НА ФИРМАТА (%)

<i>Удовлетвореност от качеството на законите</i>	Брой заети на пълно работно време							
	До 10 човека		11-50 човека		51-100 човека		Над 100 човека	
	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004
Удовлетворен в голяма степен	2,2	1,0	2,2	3,0	-	3,3	1,6	2,4
Донякъде удовлетворен	19,9	21,1	27,2	27,4	23,7	36,7	31,1	42,7
Донякъде неудовлетворен	27,0	28,6	30,4	28,1	31,6	36,7	34,4	34,1
Неудовлетворен в голяма степен	50,0	48,2	38,0	41,5	44,7	23,3	31,1	19,5
<i>НЗ/НО</i>	0,9	1,0	2,2	-	-	-	1,6	1,2
<i>Удовлетвореност от качеството на публичните услуги</i>	До 10 човека		11-50 човека		51-100 човека		Над 100 човека	
	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004
	Удовлетворен в голяма степен	3,5	2,5	3,3	5,2	-	5,0	3,3
Донякъде удовлетворен	17,7	19,6	28,3	20,7	18,4	38,3	23,0	37,8
Донякъде неудовлетворен	31,4	36,7	26,1	33,3	39,5	30,0	36,1	28,0
Неудовлетворен в голяма степен	44,2	38,2	37,0	37,8	42,1	25,0	32,8	31,7
<i>НЗ/НО</i>	3,1	3,0	5,4	3,0	-	1,7	4,9	2,4
<i>База</i>	223	199	92	135	38	60	61	82

ТАБЛИЦА 7. ДЯЛ НА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА В СТРАНАТА И ПО БРАНШОВЕ СПОРЕД ГОЛЕМИНАТА НА ФИРМАТА (%)

Дял на “скритата” икономика в страната	Брой заети на пълно работно време							
	До 10 човека		11-50 човека		51-100 човека		Над 100 човека	
	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004
Над 75%	8,8	9,9	2,8	6,9	3,4	-	4,1	1,9
Между 51 и 75%	19,4	23,4	11,1	22,8	27,6	14,6	6,1	11,5
Между 26 и 50%	46,9	43,3	54,2	44,6	37,9	51,2	63,3	46,2
Между 11 и 25%	14,4	19,9	30,6	19,8	27,6	29,3	18,4	32,7
До 10%	7,5	1,4	-	5,9	3,4	4,9	4,1	5,8
<i>Няма скрита икономика</i>	3,1	2,1	1,4	-	-	-	4,1	1,9
<i>База</i>	160	141	72	101	29	41	49	52
Дял на “скритата” икономика в бранша	До 10 човека		11-50 човека		51-100 човека		Над 100 човека	
	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004
Над 75%	2,9	3,4	2,6	3,8	3,0	-	1,9	-
Между 51 и 75%	10,4	9,5	7,9	8,6	3,0	-	-	4,3
Между 26 и 50%	16,8	27,7	22,4	20,0	21,2	22,0	7,5	21,3
Между 11 и 25%	32,9	30,4	30,3	29,5	21,2	31,7	41,5	19,1
До 10%	25,4	23,6	19,7	34,3	42,4	36,6	26,4	36,2
<i>Няма скрита икономика</i>	11,6	5,4	17,1	3,8	9,1	9,8	22,6	19,1
<i>База</i>	173	148	76	105	33	41	53	47

Таблица 8. Дял на “скритата” икономика във фирмата по големина на фирмата (Април 2004 г., %)

<i>Дял на “скритата” икономика в страната</i>	Брой заети на пълно работно време			
	До 10 човека	11-50 човека	51-100 човека	Над 100 човека
Над 75%	1,2	-	-	-
Между 51 и 75%	1,2	0,9	-	-
Между 26 и 50%	1,8	0,9	-	-
Между 11 и 25%	4,1	4,5	3,8	2,9
До 10%	18,9	20,5	15,1	15,9
<i>Няма скрита икономика</i>	72,8	73,2	81,1	81,2
<i>База</i>	<i>169</i>	<i>112</i>	<i>53</i>	<i>69</i>

ТАБЛИЦА 9. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА “СКРИТАТА” ИКОНОМИКА ПО ГОЛЕМИНА НА ФИРМАТА (%)

	Брой заети на пълно работно време							
	До 10 човека		11-50 човека		51-100 човека		Над 100 човека	
	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004
Да се намалят данъците	58,8	66,8	62,0	61,5	55,3	63,3	75,4	48,8
Да се приемат по-строги закони	26,5	19,1	20,7	23,7	31,6	26,7	19,7	23,2
Да се въведат по-ефективни стимули за бизнеса	46,0	54,8	47,8	55,6	55,3	60,0	45,9	46,3
Да се засили данъчния контрол	15,9	16,1	14,1	20,0	26,3	21,7	31,1	25,6
Да се повиши ефективността на съдебната система	23,5	11,1	15,2	19,3	23,7	15,0	24,6	17,1
Да се подобри качеството на административните процедури	17,7	15,1	13,0	18,5	15,8	16,7	14,8	22,0
Да се намали корупцията	34,1	34,2	26,1	33,3	39,5	38,3	27,9	31,7
Да се облекчат условията за получаване на кредит	21,7	26,1	30,4	19,3	18,4	6,7	16,4	19,5
Да се ограничат действията на мафията	19,5	16,6	17,4	17,8	7,9	18,3	14,8	11,0
Да се засили граничния и митнически контрол	12,4	18,6	15,2	17,0	5,3	10,0	18,0	12,2
<i>Друго</i>	<i>0,9</i>	<i>1,5</i>	<i>1,1</i>	<i>1,5</i>	<i>5,3</i>	<i>-</i>	<i>1,6</i>	<i>4,9</i>
<i>НЗ/НО</i>	<i>3,5</i>	<i>1,0</i>	<i>9,8</i>	<i>1,5</i>	<i>2,6</i>	<i>3,3</i>	<i>16,1</i>	<i>3,7</i>
<i>База</i>	<i>226</i>	<i>199</i>	<i>92</i>	<i>135</i>	<i>38</i>	<i>60</i>	<i>61</i>	<i>82</i>

Таблица 10. Дял на наетите без договор или на договор със “скрити” клаузи по големина на фирмата (%)

Дял на наетите без договор	Брой заети на пълно работно време							
	До 10 човека		11-50 човека		51-100 човека		Над 100 човека	
	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004
Над 75%	1,2	1,4	1,3	2,3	-	-	-	-
Между 51 и 75%	4,8	1,4	1,3	4,5	-	-	2,1	5,7
Между 26 и 50%	11,9	15,9	7,8	10,2	13,8	7,3	4,3	5,7
Между 11 и 25%	20,8	13,8	33,8	18,2	17,2	26,8	17,0	15,1
До 10%	35,1	45,7	27,3	37,5	48,3	34,1	34,0	26,4
<i>Няма такива служители</i>	26,2	21,7	28,6	27,3	20,7	31,7	42,6	47,2
<i>База</i>	168	138	77	88	29	41	47	53
Дял на наетите на договор със “скрити” клаузи	До 10 човека		11-50 човека		51-100 човека		Над 100 човека	
	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004
Над 75%	8,8	8,3	5,5	11,6	3,7	2,4	4,2	1,9
Между 51 и 75%	9,4	8,9	6,8	6,3	3,7	2,4	8,3	11,1
Между 26 и 50%	20,1	21,0	16,4	14,7	11,1	24,4	6,3	13,0
Между 11 и 25%	20,1	18,5	31,5	18,9	33,3	24,4	22,9	14,8
До 10%	23,9	24,8	15,1	29,5	33,3	24,4	31,3	22,2
<i>Няма такива служители</i>	17,6	18,5	24,7	18,9	14,8	22,0	27,1	37,0
<i>База</i>	159	157	73	95	27	41	48	54

ТАБЛИЦА 11. ДЯЛ ОТ ОБОРОТА, КОЙТО НЕ СЕ ОТЧИТА ОФИЦИАЛНО И ДЯЛ НА ФИРМИТЕ В БРАНША, КОИТО ПЛАЩАТ ПО-НИСКИ ДАНЪЦИ ОТ ДЪЛЖИМИТЕ СПОРЕД ГОЛЕМИНАТА НА ФИРМАТА (%)

<i>Дял от оборота, който не се отчита официално</i>	Брой заети на пълно работно време							
	До 10 човека		11-50 човека		51-100 човека		Над 100 човека	
	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004
Над 75%	2,2	4,3	-	-	3,4	-	-	2,0
Между 51 и 75%	6,6	7,7	7,1	-	-	-	2,3	2,0
Между 26 и 50%	16,9	23,1	24,3	12,5	13,8	17,1	4,5	18,4
Между 11 и 25%	27,9	23,9	14,3	34,1	41,4	34,3	25,0	10,2
До 10%	27,9	25,6	28,6	21,6	31,0	25,7	25,0	18,4
<i>Всичко се отчита официално</i>	18,4	15,4	25,7	23,9	10,3	22,9	43,2	49,0
<i>База</i>	136	117	70	88	29	34	44	49
<i>Дял на фирмите в бранша, които плащат по-ниски данъци от дължимите</i>	До 10 човека		11-50 човека		51-100 човека		Над 100 човека	
	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004	XI 2003	IV 2004
Над 75%	5,3	12,2	4,7	6,9	13,6	3,2	2,5	-
Между 51 и 75%	9,2	9,6	12,5	6,9	4,5	-	2,5	6,8
Между 26 и 50%	19,8	20,9	20,3	19,4	18,2	19,4	12,5	18,2
Между 11 и 25%	20,6	17,4	21,9	23,6	27,3	29,0	20,0	6,8
До 10%	25,2	19,1	14,1	25,0	27,3	12,9	22,5	22,7
<i>Няма такива фирми</i>	19,8	20,9	26,6	18,1	9,1	35,5	40,0	45,5
<i>База</i>	131	115	64	72	22	31	40	44

Демографски характеристики на изследваните фирми:

ТАБЛИЦА 12. БРОЙ ЗАЕТИ НА ПЪЛНО РАБОТНО ВРЕМЕ

	Ноември 2003г.		Април 2004г.	
	%	База	%	База
До 10 човека	54,2	226	41,8	199
11-50 човека	22,1	92	28,4	135
51-100 човека	9,1	38	12,6	60
Над 100 човека	14,6	61	17,2	82
<i>Общо</i>	<i>100,0</i>	<i>417</i>	<i>100,0</i>	<i>476</i>

ТАБЛИЦА 13. ПРАВЕН СТАТУТ

	Декември 2002г.	Март 2003г.	Ноември 2003г.	Април 2004г.
Едноличен търговец	57,6	30,3	34,9	37,9
Събирателно дружество	1,3	2,2	2,4	2,1
Акционерно дружество	13,1	12,1	13,3	16,5
Дружество с ограничена отговорност (ООД или ЕООД)	22,9	54,4	46,3	42,7
Кооперация	-	-	0,2	0,2
Клон на чуждестранна компания	-	-	1,0	-
Друг	5,1	0,9	1,7	0,6
<i>База</i>	<i>528</i>	<i>445</i>	<i>421</i>	<i>478</i>

ТАБЛИЦА 14. ОСНОВЕН ПРЕДМЕТ НА ДЕЙНОСТ

	Декември 2002г.	Март 2003г.	Ноември 2003г.	Април 2004г.
Селско, горско стопанство и риболов	3,4	2,7	3,3	2,3
Хотелиерство и обществено хранене	1,7	2,3	2,6	2,7
Услуги	21,9	16,7	18,1	3,6
Строителство	5,1	13,3	9,0	14,6
Транспорт и съобщения	6,4	5,4	5,2	11,8
Търговия на едро	7,5	17,8	16,9	13,9
Търговия на дребно	32,5	17,6	14,7	19,4
Комунални услуги (електроенегрия, газ, вода и др.)	-	1,1	1,7	1,1
Индустрия (добивна и преработваща промишленост; производство)	16,0	13,3	16,6	26,6
Образование/ обучение	1,9	0,2	1,0	0,2
Здравеопазване/ медицински услуги	2,5	2,3	4,5	0,8
IT сектор (информационни технологии, компютри, Интернет)	-	2,0	1,9	-
Друг сектор	1,1	5,4	4,3	3,0
<i>База</i>	<i>530</i>	<i>444</i>	<i>421</i>	<i>474</i>

Агенция “Витоша Рисърч” е специализирана в извършването на социални и маркетингови изследвания. Тя възниква като резултат от развитието на социологическата програма на Центъра за изследване на демокрацията, започнала своята дейност през 1989г.

“Витоша Рисърч” е специализирана в провеждане на изследвания в областта корупцията и престъпността, социалната политика, икономическото, политическото и електорално поведение, приватизацията, ценностните ориентации и нагласи на българското население, проучването на общественото мнение, оценка на аудиторията на медиите, маркетингови и рекламни изследвания и други.

Ул. “Александър Жендов” № 5

1113 София

Тел.: 971 3000

Факс: 971 2233

Ел. поща: VR@ONLINE.BG

WWW.VITOSHA-RESEARCH.COM